

Πρόγραμμα
«Βόρειο Αιγαίο» 2021-2027

Κείμενο Βασικών Αρχών

(Concept Paper)

1η Έκδοση / Μάρτιος 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
1.1.	Περιεχόμενα του Concept Paper	4
1.2.	Διαδικασίες σχεδιασμού του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	4
2.	ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014-2020	5
2.1.	Στόχοι που έχουν επιτευχθεί/κάλυψη αναγκών και άμβλυνση προβλημάτων	5
2.2.	Προβλήματα κατά την εφαρμογή του ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο» 2014-2020	5
3.	Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑ ΣΤΟΧΕΥΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2021-2027	7
3.1	Βασικές αρχές Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	7
3.2.	Κατευθύνσεις αναπτυξιακής στρατηγικής.....	10
4.	Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	15
4.1.	Βασικές αρχές, προϋποθέσεις και δεσμεύσεις για το σχεδιασμό των Προγραμμάτων στη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027.....	15
4.2.	Βασικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε Άξονες Προτεραιότητας και προϋπολογισμό.....	17
4.3.	Περιεχόμενα των Αξόνων Προτεραιότητας σε Ειδικούς Στόχους και ενδεικτικά είδη δράσεων/πράξεων.....	19
5.	ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ-ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟΜΕΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΣΠΑ 2021-2027 ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	27
5.1.	Με Τομεακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ.....	27
5.2.	Με λοιπές Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις	29
6.	ΑΝΑΓΚΑΙΟΙ ΠΡΟΣΦΟΡΟΙ ΟΡΟΙ	30
7.	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ - ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ.....	34

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το νέο, συγχρηματοδοτούμενο από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, για την περίοδο 2021-2027, αποτελεί το βασικό μέσο εφαρμογής της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας για την επόμενη δεκαετία, λαμβάνοντας υπ' όψη ότι ένα μέρος της αναπτυξιακής στρατηγικής θα χρηματοδοτηθεί από τα Τομεακά (εθνικής εμβέλειας) Προγράμματα, καθώς και από άλλες χρηματοδοτικές πηγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα λειτουργήσουν στη Χώρα, αλλά και από εθνικούς πόρους στο πλαίσιο αντίστοιχων Προγραμμάτων σε επίπεδο εθνικό.

Αποτελεί δε το βασικό μέσο χρηματοδότησης της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας με δεδομένο ότι οι παρεμβάσεις του θα εστιάσουν σε μια ολοκληρωμένη στρατηγική, για κάλυψη συγκεκριμένων αναπτυξιακών αναγκών και προκλήσεων σύμφωνα με τα ιδιαίτερα συγκριτικά μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα της Περιφέρειας, που κυρίως οφείλονται στον νησιωτικό χαρακτήρα της και στη γεωγραφική θέση των νησιών της.

Σύμφωνα δε με το πρώτο σχέδιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ/ΕΣΠΑ) 2021-2027 που έχει υποβληθεί άτυπα στις Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αλλά κυρίως σύμφωνα με την 2η εγκύκλιο της Εθνικής Αρχής Συντονισμού (ΕΑΣ) του ΕΣΠΑ για την προετοιμασία του σχεδιασμού των Προγραμμάτων 2021-2027 (ΕΥΣΣΑ Α.Π. 125192/25.11.2020), το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, όπως όλα τα Περιφερειακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027, θα χρηματοδοτήσει παρεμβάσεις στο πλαίσιο και των πέντε (5) Στόχων Πολιτικής (ΣΠ) της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την συγχρηματοδότηση του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ+.

Το παρόν Συνοπτικό Κείμενο Βασικών Αρχών (Concept Paper) του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την περίοδο 2021-2027, αποτελεί, αφ' ενός τη βάση διαβούλευσης με τους τοπικούς, περιφερειακούς κοινωνικούς εταίρους και άλλους φορείς της Περιφέρειας, ως συμπύκνωση των αρχικών κατευθύνσεων σχεδιασμού της αναπτυξιακής στρατηγικής του Προγράμματος, αλλά και του τρόπου εφαρμογής της. Η ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου διαβούλευσης κλείνει με την ευρεία συζήτηση του παρόντος Κειμένου (concept paper) σε ημερίδα προσυνεδριακού χαρακτήρα στο τέλος Μάρτιου.

Το παρόν concept paper, το οποίο αποτελεί το εναρκτήριο κείμενο νέου κύκλου ευρείας διαβούλευσης, περί της στρατηγικής και των λοιπών περιεχομένων του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και εμπλουτισμένο διαρκώς με τα αποτελέσματα της διαβούλευσης θα αποτελέσει το πρώτο κείμενο συζήτησης της Περιφέρειας και της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης (ΕΥΔ) που θα διαχειριστεί το Πρόγραμμα, με τα αρμόδια παραγωγικά Υπουργεία και κυρίως με το Υπουργείο Ανάπτυξης μέσω της Εθνικής Αρχής Συντονισμού (ΕΑΣ), καθώς και με τις Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Για την σύνταξη του παρόντος ελήφθησαν υπ' όψη τα βασικά κείμενα αναπτυξιακής στρατηγικής της Χώρας, σχετικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πολιτική Συνοχής της περιόδου 2021-2027 και κυρίως ειδικές εκθέσεις και οδηγίες για την Ελλάδα βασιζόμενες στις συστάσεις του Ευρωπαϊκού εξαμήνου, καθώς και κείμενα στρατηγικής της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου εξειδικευμένα με μελέτες προσανατολισμού της αναπτυξιακής στρατηγικής για την περίοδο 2021-2027, και κυρίως της μελέτης για την Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας που εκπόνησε ο ΟΟΣΑ. Σημαντικό δε μέρος των κατευθύνσεων που περιλαμβάνονται στο παρόν κείμενο είναι αποτέλεσμα, ως σύνθεση, της ευρείας οργανωμένης διαβούλευσης που έχει πραγματοποιηθεί με τους τοπικούς και περιφερειακούς φορείς του Βορείου Αιγαίου, με βάση όλα τα προαναφερόμενα κείμενα στρατηγικής και μελετών προσανατολισμού.

Τέλος, έχουν ληφθεί υπόψη οι πλέον πρόσφατες τροποποιήσεις των σχεδίων των νέων Κανονισμών (Μάρτιος 2021).

1.1. Περιεχόμενα του Concept Paper

Τα περιεχόμενα του παρόντος κειμένου, σε γενικές γραμμές είναι η αδρομερής σύνοψη των περιεχομένων του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, όπως αυτό θα υποβληθεί, κατ' αρχάς άτυπα, στις Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αφού πρώτα έχει συζητηθεί με τις Υπηρεσίες της Εθνικής Αρχής Συντονισμού (ΕΑΣ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, χωρίς κατ' ανάγκη να ταυτίζεται η διάρθρωση/ δομή αυτών των περιεχομένων.

- Επιτεύγματα/διδάγματα από την εφαρμογή του ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο» 2014-2020.
- Στρατηγική στόχευση του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2021-2027.
- Αρχιτεκτονική του Προγράμματος.
- Συνέργεια-συμπληρωματικότητα με Τομεακά Προγράμματα και άλλες παρεμβάσεις στην Περιφέρεια.
- Αναγκαίοι Πρόσφοροι Όροι.
- Ανάπτυξη της Εταιρικής Σχέσης.

Η οριστικοποίηση και ολοκλήρωση του συνολικού σχεδιασμού των Προγραμμάτων της περιόδου 2021-2027 και κατ' ακολουθία του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, συναρτάται με τον χρόνο έγκρισης, από τα αρμόδια Ενωσιακά Όργανα, του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου της Ενωσιακής Πολιτικής και των αντίστοιχων Κανονισμών και στη συνέχεια με την οριστικοποίηση και έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή του ΣΕΣ/ΕΣΠΑ 2021-2027 της Χώρας.

1.2. Διαδικασίες σχεδιασμού του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Ο σχεδιασμός του Προγράμματος είναι πολυσυμμετοχικός με κεντρικό πυρήνα την Ομάδα Σχεδιασμού, η οποία συγκροτήθηκε με απόφαση του Περιφερειάρχη Βορείου Αιγαίου. Το έργο της Ομάδας Σχεδιασμού συντονίζει και καθοδηγεί η ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, με τις κατευθύνσεις του Περιφερειάρχη Βορείου Αιγαίου και με την συμπληρωματική θεματική υποστήριξη Ομάδων Εργασίας. Τη δε συγγραφή του Προγράμματος εκτελεί η ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, συνεργαζόμενη για το τεχνικό μέρος εκπόνησης του Προγράμματος με τις Υπηρεσίες της Εθνικής Αρχής Συντονισμού (ΕΑΣ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

2. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014-2020

2.1. Στόχοι που έχουν επιτευχθεί/κάλυψη αναγκών και άμβλυνση προβλημάτων

Σε όλες τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους έχουν υλοποιηθεί πλήθος σημαντικών έργων υποδομής και άυλων δράσεων στην Περιφέρεια, τόσο από τα αντίστοιχα ανά περίοδο Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, όσο και από Τομεακά, με ιδιαίτερη εστίαση στην κάλυψη τοπικών/περιφερειακών αναγκών και στην άμβλυνση αντίστοιχων προβλημάτων της Περιφέρειας ανά περίοδο.

Όσον αφορά στην τρέχουσα περίοδο από το ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο» 2014-2020 χρηματοδοτείται η εκτέλεση έργων σε όλους τους τομείς της κοινωνικοοικονομικής δραστηριότητας, ενώ συμπληρωματικά σ' αυτούς τους τομείς υλοποιούνται αντίστοιχες δράσεις από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020. Έτσι με την λήξη της περιόδου 2014-2020 θα ολοκληρωθούν σημαντικές αναπτυξιακές παρεμβάσεις σχετικές με την ενεργειακή απόδοση δημόσιων κτηρίων και κατοικιών, αντιπλημμυρικής προστασίας και πυροπροστασίας, διαχείρισης λυμάτων και στερεών αποβλήτων με έμφαση στη διαλογή και διαχείριση στην πηγή, υποδομών διαχείρισης πόσιμου νερού, υποδομών υγεία-πρόνοιας και εκπαίδευσης, καθώς και σημαντικές παρεμβάσεις στο οδικό δίκτυο των νησιών. Ορισμένες απ' αυτές τις τελευταίες παρεμβάσεις, σημαντικού μεγέθους προϋπολογισμού θα συνεχισθούν και θα ολοκληρωθούν στην νέα προγραμματική περίοδο.

Παράλληλα, σημαντικές παρεμβάσεις θα ολοκληρωθούν για την αντιμετώπιση της φτώχειας και της κοινωνικής ένταξης ευπαθών ομάδων πληθυσμού της Περιφέρειας, για την αντιμετώπιση και άμβλυνση των αρνητικών επιπτώσεων της υπερδεκαετούς δημοσιονομικής κρίσης και οικονομικής ύφεσης, ενώ αντίστοιχες δράσεις ευρείας κλίμακας υλοποιούνται για την στήριξη των επιχειρήσεων και του πληθυσμού της Περιφέρειας προς αντιμετώπιση και άμβλυνση των οικονομικών και υγειονομικών προβλημάτων που προέκυψαν και συνεχίζουν να παραμένουν από την πανδημία COVID-19.

Τέλος, κατά την τρέχουσα περίοδο (2014-2020), τέθηκαν οι βάσεις για την προώθηση της έρευνας/τεχνολογίας και καινοτομίας στην Περιφέρεια και σύνδεση αυτού του σημαντικού τομέα με τον επιχειρηματικό/παραγωγικό ιστό της Περιφέρειας.

Παρά τις παραπάνω σημαντικές παρεμβάσεις στην Περιφέρεια και την σχετική άμβλυνση των ιδιαίτερων αναπτυξιακών προβλημάτων της Περιφέρειας, παραμένουν σημαντικές ανάγκες σε όλους τους τομείς και κυρίως για την ανάκαμψη του κοινωνικού ιστού της Περιφέρειας από τις αρνητικές επιπτώσεις της μακράς δημοσιονομικής και οικονομικής κρίσης, της πανδημίας COVID-19 και του μεταναστευτικού προβλήματος, ενώ παράλληλα οι ανάγκες εστιάζουν στο μετασχηματισμό της παραγωγικής/επιχειρηματικής βάσης με την αξιοποίηση της έρευνας/ τεχνολογίας και καινοτομίας.

2.2. Προβλήματα κατά την εφαρμογή του ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο» 2014-2020

Από την έναρξη εφαρμογής του Προγράμματος της Περιφέρειας εμφανίσθηκαν ποικιλόμορφα προβλήματα/ δυσκολίες/ εμπόδια για την ομαλή και αποτελεσματική εφαρμογή του Προγράμματος, πέραν εκείνων των καθυστερήσεων που οφείλονταν στην ικανοποιητική κάλυψη ορισμένων αιρεσιμοτήτων, κυρίως εθνικού επιπέδου (KENAK, Σχέδια Λεκανών Απορροής, ΕΣΔΑ), αλλά και περιφερειακού επιπέδου (ΠΕΣΚΕ, Στρατηγική RIS3, Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας).

Τα προβλήματα αυτά, εκ των οποίων άλλα επιλύθηκαν σχετικά αργά και άλλα παραμένουν σε κάποιο βαθμό μέχρι και σήμερα, τρία χρόνια πριν τη λήξη της περιόδου, αφορούν τόσο στο σχεδιασμό/προγραμματισμό, όσο και κατά την υλοποίηση του Προγράμματος.

α) Προβλήματα/καθυστερήσεις κατά τον σχεδιασμό/προγραμματισμό εφαρμογής του Προγράμματος

Τα κυριότερα προβλήματα καθυστερήσεων κατά τον σχεδιασμό/ προγραμματισμό εφαρμογής εντοπίζονται στην πρωτόγνωρη για το σύστημα διακυβέρνησης του ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο» εκπόνηση και εξειδίκευση της περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και την διενέργεια της διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης, βασικές προϋποθέσεις για την ενεργοποίηση και έναρξη υλοποίησης δράσεων έρευνας/ τεχνολογίας και καινοτομίας. Μια άλλη εστία καθυστερήσεων ήταν οι αλλαγές στις εθνικές πολιτικές κοινωνικής ένταξης και οι ασάφειες σχετικών κατευθύνσεων για την εξειδίκευση και εφαρμογή αυτών των πολιτικών στην Περιφέρεια μέσω του Προγράμματος της.

Επίσης, ένα σημαντικό ζήτημα/πρόβλημα που υφίσταται από τον σχεδιασμό του Προγράμματος μέχρι και σήμερα, έστω σχετικά αμβλυμένο τώρα, είναι η «αυστηρή ερμηνεία» των Κανονισμών περί της επιλεξιμότητας πράξεων οδικών και λιμενικών υποδομών στην Περιφέρεια, παρά το νησιωτικό χαρακτήρα της.

β) Προβλήματα/καθυστερήσεις κατά την εφαρμογή του Προγράμματος

Τα κυριότερα προβλήματα/ δυσκολίες κατά την εφαρμογή του Προγράμματος (υπήρξαν ή/και ορισμένα παραμένουν) είναι τα εξής:

- Η έλλειψη εμπειρίας του συστήματος διακυβέρνησης του ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο» και οι αυστηρές απαιτήσεις εφαρμογής και παρακολούθησης της υλοποίησης της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, σε σχέση και με την αδύναμη διοικητική, επιχειρηματική και επιστημονική βάση της Περιφέρειας συνετέλεσαν στην πολύ αργή και με δυσκολίες εφαρμογή αυτής της Στρατηγικής.
- Η έλλειψη περιφερειακού Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης (ΕΦΔ) κρατικών ενισχύσεων και η δυσλειτουργία του κεντρικού Πληροφοριακού Συστήματος Κρατικών Ενισχύσεων (ΠΣΚΕ), δημιούργησαν μεγάλες καθυστερήσεις και δυσκολίες στην ενεργοποίηση και υλοποίηση δράσεων Κρατικών Ενισχύσεων υπέρ των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.
Μεγάλες δυσκολίες και καθυστερήσεις και ιδιαίτερο διοικητικό φόρτο δημιουργούν οι αυστηρές και οι πολύπλοκες διαχειριστικές διαδικασίες που επέβαλλαν οι Κανονισμοί των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ), οι οποίες πολλαπλασιάστηκαν και εντάθηκαν από το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (ΣΔΕ) που θεσμοθετήθηκε στη Χώρα, για τις διαχειριστικές διαδικασίες και ενέργειες. Αυτές οι διαδικασίες και ενέργειες υφίστανται, τόσο μεταξύ δικαιούχων/δυνητικών δικαιούχων και Διαχειριστικής Αρχής, όσο και μεταξύ Διαχειριστικής Αρχής και Υπηρεσιών Συντονισμού, ιδιαίτερα όσον αφορά στις δράσεις Κρατικών Ενισχύσεων, αλλά και στις εσωτερικές διαδικασίες λειτουργίας των Διαχειριστικών Αρχών.
- Οι πολύπλοκες και δυσλειτουργικές διαδικασίες τεχνικής ωρίμανσης, αδειοδότησης, δημοπράτησης και ανάθεσης δημοσίων έργων, σε συνδυασμό με τις εγγενείς αδυναμίες δυνητικών δικαιούχων δημιουργούν μεγάλες καθυστερήσεις ή/και απώλειες σκόπιμων αναπτυξιακών έργων.
- Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και Περιφερειακών που δημιουργούν δυσκολία στην ανταπόκριση των δυνητικών δικαιούχων στις προσκλήσεις, κατά κύριο λόγο σε βάρος των Περιφερειακών.
- Τέλος, οι αδυναμίες των δυνητικών δικαιούχων και δικαιούχων, διαφορετικές ανά δικαιούχο, ανά φάση/στάδιο προετοιμασίας ή/και υλοποίησης των έργων και η μη αποτελεσματική υποστήριξή τους, επί πολλά έτη, δημιουργούν καθυστερήσεις, αλλά και προβλήματα στην εφαρμογή του Προγράμματος, γεγονός που εντάθηκε ακόμη περισσότερο με τις αλλαγές του θεσμικού πλαισίου για τις δημόσιες συμβάσεις.

3. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑ ΣΤΟΧΕΥΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2021-2027

3.1 Βασικές αρχές Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Το νέο Πρόγραμμα Βορείου Αιγαίου για την περίοδο 2021-2027, αποτελεί το βασικό μέσο εφαρμογής της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας, λαμβάνοντας υπ' όψη ότι, οι πόροι που συμβάλλουν σ' αυτή τη διαδικασία από τα Τομεακά Προγράμματα δεν είναι προκαθορισμένοι, αλλά ούτε και οι δράσεις/έργα στην Περιφέρεια που θα χρηματοδοτηθούν απ' αυτά προκαθορίζονται αυστηρά, ώστε να αποτελέσουν μέρος μιας συνεκτικής αναπτυξιακής στρατηγικής για την Περιφέρεια.

Σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από τα μέσα με τα οποία θα αντιμετωπισθούν οι αναπτυξιακές προκλήσεις της Περιφέρειας, όπως αυτές προσδιορίστηκαν με βάση την ανάλυση και σύνθεση, απ' ενός των μακροοικονομικών και μακροκοινωνικών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας, απ' ετέρου τους στόχους των εθνικών συνολικών και τομεακών στρατηγικών, αλλά πρωτίστως και ειδικότερα με βάση τις κατευθύνσεις και τους στόχους των επί μέρους περιφερειακών αναπτυξιακών στρατηγικών και μελετών προσανατολισμού, που έχουν εκπονηθεί για το Βόρειο Αιγαίο.

Σημαντική δε παράμετρος προσδιορισμού των αναπτυξιακών προκλήσεων και κατ' ακολουθία των στρατηγικών του Προγράμματος της Περιφέρειας, αποτελούν και οι απόψεις/προτάσεις των τοπικών/περιφερειακών Φορέων και Υπηρεσιών που προκύπτουν από την ευρεία διαβούλευση, οι οποίες συμπίπτουν σε σημαντικό βαθμό με όλα τα στρατηγικά κείμενα, για την Χώρα και την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Πολύ συνοπτικά, σύμφωνα με τις **διαπιστώσεις** της πρόσφατης μελέτης του ΟΟΣΑ για την «Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας μετά το 2020», αλλά συνεπικουρούμενες αυτές οι διαπιστώσεις και απ' όλες τις σχετικές μελέτες και προγραμματικά κείμενα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο για την προγραμματική περίοδο 2021-2027, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από :

- υψηλούς βαθμούς γήρανσης του πληθυσμού,
- μείωση του ΑΕΠ,
- υψηλότερο βαθμό ανεργίας συγκριτικά στη χώρα,
- οικονομία χαμηλής ανταγωνιστικότητας,
- χαμηλές δαπάνες σε έρευνα και καινοτομία.

Συνεπώς **οι βασικές ανάγκες** που διαμορφώνονται είναι κυρίως η βελτίωση/ διαφοροποίηση της αναπτυξιακής πορείας της Περιφέρειας και η ενίσχυση της απασχόλησης, με ταυτόχρονη διασφάλιση της ποιότητας ζωής και της παροχής των υπηρεσιών δημοσίου συμφέροντος που καθιστούν ελκυστικά τα νησιά για τους κατοίκους και τους επισκέπτες.

Η ανάλυση των ιδιαιτεροτήτων των νησιών καταδεικνύει ότι η ενιαία και ομοιόμορφη πολιτική, που ασκήθηκε, τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δεν ήταν η κατάλληλη για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της υστέρησης της ανάπτυξης στο νησιωτικό χώρο. Τα νησιά ως «*μικρές αυτόνομες οικονομίες*», με τα δικά τους χαρακτηριστικά και δυναμική, καθορίζουν το αναπτυξιακό τους πρότυπο με βάση τόσο την ιστορική τους διαδρομή, όσο και τις στρατηγικές τους επιλογές σε ένα ταχέως εξελισσόμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Η **νησιωτικότητα** ορίζει τα στοιχεία αναπτυξιακής ιδιαιτερότητας που -παράλληλα με τους περιορισμούς- καθορίζουν και μια «*μοναδική ταυτότητα*», η οποία αποτελεί ταυτόχρονα αναπτυξιακό πλεονέκτημα.

Η διαμόρφωση των νέων συνθηκών στη χώρα και στα νησιά, σε συνάρτηση με τις επιταγές του κανονιστικού πλαισίου, (ενσωμάτωση του Στόχου Πολιτικής 5), τις εμπειρίες από τον σχεδιασμό και υλοποίηση αναπτυξιακών παρεμβάσεων μέχρι σήμερα, «επιβάλλουν» την ανάγκη ενδυνάμωσης της «**τοπικότητας**» του σχεδιασμού και της μέγιστης δυνατής αναπτυξιακής κινητοποίησης των μηχανισμών και πόρων των νησιών.

Με αυτά τα δεδομένα, **η συνολική αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου** για την περίοδο 2021-2027, μέρος της οποίας αποτελεί η στρατηγική του Περιφερειακού Προγράμματος, **είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας της Περιφέρειας με στοχευμένη ενίσχυση των εδραιωμένων και αναδυόμενων οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς και η άμβλυση των προβλημάτων και των μειονεκτημάτων, που οφείλονται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πολύ-νησιωτικότητάς της.** **Βασική κατεύθυνση** είναι η ανάπτυξη και η λειτουργική διασύνδεση των παραγωγικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας, στην λογική μιας ανταγωνιστικής, εξωστρεφούς και καινοτόμας οικονομίας, όπου όλοι οι τομείς της οικονομίας συνδέονται οικονομικά και επιχειρηματικά στο πλαίσιο της αλυσίδας αξιών. Παράλληλα στοχεύεται η εφαρμογή πολιτικών ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης των νησιών για την ανάδειξη της ταυτότητας κάθε τόπου με ενδυνάμωση της τοπικής ανάπτυξης και των μηχανισμών της.

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην εμβάθυνση και διεύρυνση της «Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης». Η Στρατηγική της «Έξυπνης Εξειδίκευσης» βασίζεται στη διαμόρφωση ρεαλιστικών επιλογών για τις δυνατότητες και την προοπτική των υφιστάμενων ή αναδυόμενων οικονομικών δραστηριοτήτων, οι οποίες με την εφαρμογή του κατάλληλου μίγματος πολιτικών μπορούν να αποτελέσουν τις βάσεις του οικονομικού μετασχηματισμού της Περιφέρειας.

Στο πλαίσιο των βασικών Αναπτυξιακών Προτεραιοτήτων της Περιφέρειας, η συνολική αναπτυξιακή στρατηγική, οριοθετεί, τους **κυρίαρχους αναπτυξιακούς πυλώνες** της Περιφέρειας, οι οποίοι είναι οι εξής:

- Ενίσχυση της χωρικής συνοχής και αναβάθμιση των υποδομών προς την κατεύθυνση της άρσης των φαινομένων απομόνωσης (εσωτερικής και εξωτερικής) που συνεπάγεται η νησιωτική φυσιογνωμία της Περιφέρειας.
- Ενίσχυση της ελκυστικότητας, της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των νησιών και των επιχειρήσεων, με έμφαση στην αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών που διαθέτουν τα νησιά.
- Ενίσχυση και διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης και διαμόρφωση/ανασυγκρότηση της περιφερειακής οικονομίας, με εμβάθυνση και διερεύνηση της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης σε όλους τους δυναμικούς τομείς της Περιφέρειας.
- Προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος και του πολιτισμού και ανάδειξή τους σε κύρια μέσα και μηχανισμό ανάπτυξης.
- Ενεργειακή αυτονομία, με διαδικασίες μετάβασης σε καθαρές πηγές ενέργειας.
- Περαιτέρω βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, της ποιότητας ζωής και της ελκυστικότητας στα νησιά, με αντιμετώπιση περιβαλλοντικών κινδύνων και προκλήσεων, μείωση κοινωνικών ανισοτήτων και βελτίωση της κινητικότητας.
- Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, αύξηση της απασχόλησης και κοινωνική στήριξη στην κατεύθυνση της αντιμετώπισης των φαινομένων που προκύπτουν από την κρίση, καθώς και την στήριξη ευπαθών κοινωνικών ομάδων.
- Προσανατολισμός/αξιοποίηση και ορθολογική διαχείριση πόρων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ), μέσω περαιτέρω ευθυγράμμισης του Περιφερειακού Προγράμματος με τον χωρικό, περιφερειακό και τοπικό σχεδιασμό.

Με βάση τις παραπάνω κατευθύνσεις της συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την περίοδο 2021-2027, λαμβάνοντας υπ' όψη την παράλληλη εφαρμογή Τομεακών Προγραμμάτων στην Περιφέρεια, τα περισσότερα των οποίων προδιαγράφουν μέσα από τα αντίστοιχα concept papers, αλλά και από τις σχετικές αναφορές του 1ου σχεδίου του ΕΣΠΑ 2021-2027 περί διαχωρισμού των κατηγοριών δράσεων μεταξύ Τομεακών και Περιφερειακών

Προγραμμάτων, προσδιορίστηκαν κατ' αρχάς οι κύριες στοχεύσεις της στρατηγικής του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Ιδιαίτερο δε ρόλο στον προσδιορισμό αυτών των στοχεύσεων διαδραματίζει η ύπαρξη του **Τομεακού Προγράμματος Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης** 2021-2027, του οποίου ένα μέρος του θα εφαρμοσθεί στα νησιά του Αιγαίου. Ως εκ τούτου, ένα σημαντικό μέρος της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου που αφορά στην κρίσιμη αναπτυξιακή παράμετρο για την Περιφέρεια και που αφορά στην ενεργειακή αυτονομία των νησιών της με καθαρές πηγές ενέργειας και στη δημιουργία ευκαιριών νέας αναπτυξιακής πορείας της Περιφέρειας, προσδοκείται και θα επιδιωχθεί να χρηματοδοτηθεί από αυτό το Τομεακό Πρόγραμμα.

Κατόπιν αυτών των δεδομένων ή/και προσδοκώμενων κατά την οριστικοποίηση των Προγραμμάτων της περιόδου 2021-2027, **οι κύριες στοχεύσεις της στρατηγικής του Προγράμματος της Περιφέρειας** αναφέρονται, πολύ συνοπτικά, στα εξής:

- Ενσωμάτωση της **έρευνας και της καινοτομίας** στη παραγωγική διαδικασία, αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών και ενθάρρυνση της σύμπραξης ερευνητικών κέντρων με επιχειρήσεις.
- Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της **κλιματικής αλλαγής** μέσω της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των υποδομών και αποτελεσματικότερης προστασίας του πληθυσμού και των οικοσυστημάτων.
- Επιτάχυνση της ενεργειακής μετάβασης μέσω της **εξοικονόμησης ενέργειας**, ιδιαίτερα στα ενεργοβόρα δημόσια κτίρια (συμπληρωματικά των οριζόντιων δράσεων εθνικού επιπέδου).
- Προώθηση της μετάβασης σε μια **κυκλική οικονομία**, μέσω της ολοκληρωμένης διαχείρισης αποβλήτων. Έμφαση θα δοθεί στη στήριξη της ανακύκλωσης και στην επαναχρησιμοποίηση μέσω της ολοκλήρωσης ή/και αναβάθμισης των σχετικών υποδομών, της χρήσης έξυπνων τεχνολογιών, της διαλογή και διαχείριση στην πηγή.
- Ορθολογική και βιώσιμη διαχείριση των **υδάτινων πόρων**, προκειμένου να διασφαλιστεί η καθολική πρόσβαση σε επαρκές και καλής ποιότητας νερό. Η κάλυψη των αναγκών σε υποδομές διαχείρισης λυμάτων θα επικεντρωθεί πρωτίστως σε παράκτιους τουριστικούς και ευαίσθητους οικολογικά οικισμούς δεδομένου ότι έχει δρομολογηθεί η κατασκευή των εγκαταστάσεων σε οικισμούς Γ' προτεραιότητας
- Ανάπτυξη **ασφαλούς εθνικής, περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας**, με καλύτερη πρόσβαση σε ΔΕΔ-Μ και διευκόλυνση της διασύνδεσης των νησιών της Περιφέρειας μεταξύ τους και με την υπόλοιπη ηπειρωτική Χώρα.
- Βελτίωση της πρόσβασης σε ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες **υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικής πρόνοιας**.
- **Κοινωνικοοικονομική ένταξη των μειονεκτούντων ομάδων**, καταπολέμηση της φτώχειας, προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής και βελτίωση της απασχόλησης.
- Ανάδειξη των **πολιτιστικών και τουριστικών πόρων** των νησιών με γνώμονα την αειφορία και τη διαφοροποίηση/εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος του Βορείου Αιγαίου.
- Ενίσχυση της ολοκληρωμένης κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές (**βιώσιμη αστική ανάπτυξη**) Ενίσχυση και προαγωγή της βιώσιμης αστικής κινητικότητας, σύμφωνα με τον χωροταξικό σχεδιασμό και τις ιδιαίτερες συνθήκες και τη κλίμακα του αστικού περιβάλλοντος στη Περιφέρεια.
- Ενίσχυση της ολοκληρωμένης κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής τοπικής ανάπτυξης (**χωρική ανάπτυξη εκτός αστικών περιοχών**) και ιδιαίτερα των μικρότερων νησιών της Περιφέρειας.

3.2. Κατευθύνσεις αναπτυξιακής στρατηγικής

Με βάση αυτές τις βασικές κατευθυντήριες στοχεύσεις του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου την περίοδο 2021-2027, για κάλυψη αντίστοιχων αναγκών, παρουσιάζονται επίσης συνοπτικά, αμέσως πιο κάτω, ανά Στόχο Πολιτικής **οι βασικές κατευθύνσεις στρατηγικής του Προγράμματος**, ενώ αυτές θα εξειδικευθούν αναλυτικά στο Πρόγραμμα ανά Ειδικό Στόχο κάθε Στόχου Πολιτικής.

Στόχος Πολιτικής 1: «Μια εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού και των περιφερειακών διασυνδέσεων ΤΠΕ»

- **Περαιτέρω εξειδίκευση ή/και βελτίωση της περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης** και στο πλαίσιο αυτής, εμπάθунση και επικέντρωση της επιχειρηματικής ανακάλυψης σε περισσότερο στοχευμένους τομείς.
- Ενδυνάμωση και διεύρυνση των **ερευνητικών δυνατοτήτων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα** στην Περιφέρεια, προς την κατεύθυνση των αναγκών και των δυνατοτήτων του παραγωγικού δυναμικού της, με περιορισμένης κλίμακας ενίσχυση παρεμβάσεων, προς την κατεύθυνση των πυλώνων της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας.
- **Ενίσχυση/αναβάθμιση των δημόσιων ερευνητικών υποδομών**, με προτεραιότητα το Πανεπιστήμιο Αιγαίου για την ενδυνάμωση της έρευνας σε τομείς αιχμής της περιφερειακής οικονομίας.
- Προώθηση των αποτελεσμάτων της έρευνας της τεχνολογίας και της καινοτομίας στις επιχειρήσεις της Περιφέρειας, για την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους και της εξωστρέφειάς τους.
- **Συμπράξεις επιχειρήσεων-ερευνητικών φορέων**, οι οποίες θα αποτελέσουν τη βάση για τη συνέχιση της προσπάθειας των συνεργασιών καινοτομίας μεταξύ των συντελεστών παραγωγής και έρευνας στη Περιφέρεια.
- Στη βάση της κεκτημένης εμπειρίας θα επιδιωχθεί περαιτέρω ενδυνάμωση των δομών **στήριξης/διακυβέρνησης της Περιφερειακής RIS**.
- Ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην ψηφιακή τεχνολογία και αξιοποίηση της Τεχνολογίας των Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Περιφέρειας τόσο στη συνεργασία των επιχειρήσεων μεταξύ τους, όσο και στις σχέσεις των επιχειρήσεων με τους καταναλωτές.
- **Διεύρυνση και εμπάθунση των παρεχόμενων ηλεκτρονικών υπηρεσιών** με στόχο την αξιοποίησή τους από τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τον δημόσιο τομέα, σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο, για άμβλυνση των προβλημάτων απομόνωσης των μικρών νησιών και των εσωτερικών ορεινών και ημιορεινών ζωνών των μεγαλύτερων νησιών της Περιφέρειας.
- **Ενίσχυση των πολύ μικρών επιχειρήσεων της Περιφέρειας**, για αύξηση του μεγέθους τους και της ανταγωνιστικότητάς τους.
- **Ενίσχυση των επιχειρήσεων** της Περιφέρειας, για διακλαδικές, διατομεακές και διανοησιακές συνεργασίες.
- Ενίσχυση των επιχειρήσεων της Περιφέρειας, για **αύξηση της εξωστρέφειάς** τους στις εθνικές και διεθνείς αγορές.
- Ανάπτυξη **του ανθρώπινου δυναμικού** των επιχειρήσεων και του ευρύτερου δημοσίου τομέα για αποτελεσματική προσαρμογή στις αλλαγές του ψηφιακού περιβάλλοντος και της έξυπνης εξειδίκευσης.

Στόχος Πολιτικής 2: «Μια πιο πράσινη με χαμηλές εκπομπές άνθρακα και ανθεκτική Ευρώπη, μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και μπλε επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης, της διαχείρισης των κινδύνων και της βιώσιμης αστικής κινητικότητας»

- Συμβολή στη **μείωση της κατανάλωσης ενέργειας** σε όλα τα κατοικημένα νησιά της Περιφέρειας, με βελτίωση/αναβάθμιση της ενεργειακής αποδοτικότητας των δημοσίων κτηρίων, συμπληρωματικά προς τις αντίστοιχες παρεμβάσεις του Τομεακού Προγράμματος.
- Ενίσχυση των «πράσινων χαρακτηριστικών» των υποδομών στο δημόσιο χώρο (βιοκλιματικά υλικά, κλπ.).
- Θωράκιση των νησιών της Περιφέρειας από **φυσικές καταστροφές** με μέτρα πρόληψης (έγκαιρης διάγνωσης και εξοπλισμού πολιτικής προστασίας σε τοπικό επίπεδο) πυρκαγιών, πλημμυρών και διάβρωσης ακτών/εδαφών, καθώς και με μέτρα ευαισθητοποίησης, ενημέρωσης και κατάρτισης πολιτών και στελεχών αρμόδιων Υπηρεσιών, για πρόληψη και αντιμετώπιση φυσικών καταστροφικών φαινομένων και γενικότερα περί κλιματικής αλλαγής.
- Προστασία του περιβάλλοντος, φυσικού και ανθρωπογενούς, με προσανατολισμό ιδιαίτερα στην **ολοκληρωμένη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων**. Ιδιαίτερη εστίαση θα υπάρξει στην ανακύκλωση των στερεών αποβλήτων και στη διαχείρισή τους στην πηγή, με παράλληλη ενίσχυση της οργανωτικής και λειτουργικής αναβάθμισης των ΦΟΔΣΑ, για την ολιστική διαχείριση των αποβλήτων. Όσον αφορά στη διαχείριση υγρών αποβλήτων η στρατηγική του Προγράμματος εστιάζει, κυρίως και πρωτίστως στη διαχείριση/αξιοποίηση της ιλύος, με παράλληλη επαναχρησιμοποίηση του νερού, κατάλληλα επεξεργασμένων λυμάτων, με βάση τις αρχές της κυκλικής οικονομίας. Επιπρόσθετα, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη διαχείριση λυμάτων σε οικισμούς Δ' κατηγορίας, οι οποίοι είναι σε τουριστικές περιοχές ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος.
- Εξασφάλιση της αυτάρκειας των νησιών της Περιφέρειας σε **νερό**, με τις κατάλληλες ενέργειες εξοικονόμησης σε όλα τα στάδια διαχείρισής του και με την αξιοποίηση των κατάλληλων νέων τεχνολογιών.
- Προστασία και ορθολογική **ανάδειξη του πλούσιου** και σπάνιου φυσικού θαλάσσιου, φυτικού, ζωικού και γεωλογικού **περιβάλλοντος των νησιών** της Περιφέρειας, ως προσδιοριστικού παράγοντα του χαρακτήρα κάθε νησιού και κατ' ακολουθία, ως πόρο της ελκυστικότητας των νησιών της Περιφέρειας.

Στόχος Πολιτικής 3: «Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας»

- Ενίσχυση του δικτύου ακτοπλοϊκών μεταφορών και των αντίστοιχων **αναγκαίων λιμενικών υποδομών** με στόχο τη δημιουργία περιφερειακών κόμβων που βελτιώνουν την προσβασιμότητα των νησιών, (ιδιαίτερα των μικρών νησιών), τη μείωση του κόστους και την αύξηση της ποιότητας των μεταφορικών υπηρεσιών.
- **Αναβάθμιση και ολοκλήρωση του εσωτερικού οδικού δικτύου** των νησιών της Περιφέρειας, για την κάλυψη των αναγκών ασφαλούς και γρήγορης μεταφοράς/μετακίνησης προϊόντων και ανθρώπων από και προς τους εσωτερικούς οικισμούς και παραγωγικές περιοχές των νησιών και τις θαλάσσιες και αεροπορικές εισόδους-εξόδους και τους τουριστικούς πόλους των νησιών.

ΕΤΠΑ

- **Δημιουργία (ολοκλήρωση και αναβάθμιση) των υποδομών** και συστημάτων διάγνωσης των αναγκών της αγοράς εργασίας σε τοπικό (ανά νησί)/περιφερειακό επίπεδο και της προώθησης του επαγγελματικού προσανατολισμού και της απασχόλησης.
- Δημιουργία (ολοκλήρωση και αναβάθμιση) του δικτύου **υποδομών υγείας** για κάλυψη των αναγκών σε όλα τα νησιά με ποιοτικές υπηρεσίες Α'βάθμιας και Β'βάθμιας ιατρικής περίθαλψης, αξιοποιώντας και τις ψηφιακές υποδομές (ΤΠΕ), λαμβάνοντας υπ' όψη και την εμπειρία, αλλά και τις παρεμβάσεις που δρομολογήθηκαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19.
- Κάλυψη των αναγκών όλων των νησιών σε **υποδομές εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων**, συμπεριλαμβανόμενης και με ιδιαίτερη έμφαση της προσχολικής εκπαίδευσης, καθώς και της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, κυρίως με αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των υποδομών (κτηριακών και εξοπλισμού), καθώς και των αναγκών μετακινήσεων μαθητών (Σχολικών λεωφορείων).
- Δημιουργία (ολοκλήρωση και αναβάθμιση) ενός αποτελεσματικού **δικτύου υποδομών κοινωνικής πρόνοιας**, κυρίως για παιδιά, ηλικιωμένους και ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων με ιδιαίτερα χαμηλά εισοδήματα.
- Στον τομέα του **πολιτισμού** στοχεύεται η περεταίρω ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και η αξιοποίηση κτιριακού πολιτιστικού αποθέματος, καθώς και η ενίσχυση των σύγχρονων μορφών πολιτισμού. Παραμένει επίσης ως στόχος η προστασία, ανάδειξη και προβολή του φυσικού περιβάλλοντος του Βορείου Αιγαίου κατά τρόπο καινοτόμο και αποτελεσματικό, προκειμένου να παραμείνει ανταγωνιστική στο διεθνές περιβάλλον
- Στον τομέα **του τουρισμού** επιβάλλεται εμπέδωση διαδικασιών διαχείρισης προορισμού, ο συντονισμός και η συνέργεια των τοπικών φορέων, η αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς και η ανάδειξη δημόσιων τουριστικών υποδομών αξιοποίησης φυσικών πόρων.

ΕΚΤ+

- Αύξηση της **πρόσβασης στην απασχόληση**, κυρίως των νέων, με παράλληλη μείωση της υποαπασχόλησης και αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας.
- Μείωση της **ανεργίας** των νέων και της μακροχρόνιας ανεργίας.
- Δημιουργία και λειτουργία **μόνιμου δικτύου τοπικών φορέων** εκπροσώπων επιχειρήσεων και εργαζομένων/εργατικού δυναμικού (κοινωνικών εταίρων), για διάγνωση αναγκών της αγοράς εργασίας σε τοπικό επίπεδο, ανά νησί της Περιφέρειας και για τον **σχεδιασμό ή/και υλοποίηση προγραμμάτων**/δράσεων συμβουλευτικής, κατάρτισης και προώθησης της απασχόλησης.
- Ανάπτυξη οριζόντιων δεξιοτήτων και ιδιαίτερα ψηφιακών δεξιοτήτων σε όλο τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας της Περιφέρειας, για την **προσαρμοστικότητα** τους στις ανάγκες της αγοράς και στις αλλαγές του εθνικού και διεθνούς κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος.
- **Σύνδεση των συστημάτων τυπικής εκπαίδευσης**, ιδιαίτερα της περιφερειακής επαγγελματικής και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τις τοπικές/περιφερειακές ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Πλήρης κάλυψη των αναγκών **φροντίδας ατόμων** που χρήζουν προστασίας, προκειμένου να υπάρξει ισορροπία επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής στους παρέχοντες φροντίδα σ' αυτά τα άτομα.
- Ενίσχυση, αναβάθμιση και μεγέθυνση της **λειτουργικής ικανότητας των μονάδων Α' βάθμιας και Β' βάθμιας** περίθαλψης σε όλα τα νησιά της Περιφέρειας.

- Πλήρης κάλυψη των **αναγκών περίθαλψης, στέγης**, υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και εκπαίδευσης σε άτομα κοινωνικά ευαίσθητων πληθυσμιακών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων που ανήκουν σε νοικοκυριά με ιδιαίτερα χαμηλά εισοδήματα.
- Παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών συμβουλευτικής, ψυχολογικής υποστήριξης, κατάρτισης και προώθησης στην απασχόληση ατόμων που ανήκουν σε **περιθωριοποιημένες κοινωνικά ομάδες**.

Στόχος Πολιτικής 5: «Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες της, μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης όλων των τύπων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών»

Με δεδομένα τα προβλήματα της διπλής περιφερειακότητας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, όπως έχει αναδειχθεί από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, τα οποία οφείλονται στα γεωγραφικά και γεωφυσικά χαρακτηριστικά των επί μέρους χωρικών ενοτήτων (νησιών) της και τα οποία δημιουργούν έντονα και επιμηκυνόμενα (σε χρόνο) προβλήματα ανάπτυξης, η κύρια στρατηγική επιλογή της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την περίοδο 2021-2027 ταυτίζεται με τον Στόχο Πολιτικής 5, ήτοι με την ενδυνάμωση της Χωρικής Συνοχής, βασικό παράγοντα της κοινωνικής συνοχής και της προώθησης της ανάπτυξης.

Εξ' άλλου, από την εμπειρία σχεδιασμού και εφαρμογής, έστω και σε μικρές κλίμακες κατά τις προηγούμενες περιόδους, αλλά κυρίως από αντίστοιχη εμπειρία κατά την τρέχουσα περίοδο (2014-2020) με την εφαρμογή μιας στρατηγικής Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ) και δύο στρατηγικών ολοκληρωμένης ΒΑΑ, είναι βέβαιο ότι η διευρυμένη εφαρμογή και με πολύ μεγαλύτερη εμβάθυνση αντίστοιχων στρατηγικών κατά τη νέα περίοδο (2021-2027), θα αμβλύνουν σε σημαντικό βαθμό τα προαναφερθέντα προβλήματα της διπλής περιφερειακότητας του Βορείου Αιγαίου. Ως εκ τούτων:

- Υπάρχει ανάγκη συνέχισης των **Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ)** της τρέχουσας περιόδου, με τις κατάλληλες προσαρμογές που απαιτούνται ως προς τις περιοχές εφαρμογής και τις εγκεκριμένες Στρατηγικές. (ΒΑΑ Μυτιλήνης και ΒΑΑ Χίου, ΟΧΕ Μικρών Νησιών)
- Ο νησιωτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας, συνδυαστικά με την ύπαρξη της ορεινής/ ημιορεινής ενδοχώρας των μεγαλύτερων νησιών, δημιουργεί αυξημένες ανάγκες για Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις για την ανάπτυξη περιοχών και εκτός αστικού χώρου. Η ανάδειξη της **«τοπικότητας»** ως βασικής παραμέτρου του σχεδιασμού των παρεμβάσεων του ΣΠ 5 της νέας προγραμματικής περιόδου αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα της επιλογής ΤΑΠΤοΚ, με την αξιοποίηση και ενίσχυση του ρόλου των **Ομάδων Τοπικής Δράσης**, οι οποίες έχουν τόσο την αποδοχή των τοπικών κοινωνικών εταίρων, όσο και την άμεση και δοκιμασμένη συνεργασία και στήριξη των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις αποτελούν ευκαιρία για πολυεπίπεδες παρεμβάσεις με δεδομένο ότι, εκτός από τους δύο ειδικούς στόχους του ΣΠ5, μπορούν να συμπεριλάβουν και ειδικούς στόχους από τους άλλους τέσσερεις Στόχους Πολιτικής. Παράλληλα ενισχύουν τους τοπικούς μηχανισμούς και φορείς, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις μόχλευσης και κινητοποίησης πόρων και τοπικού ανθρώπινου δυναμικού.

Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπ' όψη τα παραπάνω, η χρήση των εργαλείων Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης είναι η κυριότερη στρατηγική επιλογή της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Πιο συγκεκριμένα όπως προέκυψε τόσο από την μελέτη προσανατολισμού, όσο και από την τοπική διαβούλευση με την αυτοδιοίκηση και τους μηχανισμούς τοπικού αναπτυξιακού σχεδιασμού, η κατεύθυνση θα πρέπει να αφορά:

- α) Στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα Μυτιλήνης και Χίου θα σχεδιασθούν και θα εφαρμοσθούν αντίστοιχες **Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης**, ως συνέχεια των ήδη εφαρμοζόμενων δυο στρατηγικών ΒΑΑ.

- β) Στον υπόλοιπο χώρο της Περιφέρειας, ήτοι στα υπόλοιπα οκτώ (8) νησιά, (χωρίς να έχει οριστικοποιηθεί η πιο κάτω οργάνωση της Στρατηγικής Χωρικής Ανάπτυξης), συζητούνται τα εξής:
- ο Μία **Στρατηγική ΟΧΕ** για τα πέντε (5) μικρά νησιά (Άγιος Ευστράτιος, Φούρνοι, Θύμαινα, Οινούσες και Ψαρά) και την Ικαρία.
 - ο **Τέσσερις (4) Στρατηγικές Χωρικής Ανάπτυξης** με χρήση μετά από τεκμηρίωση του εργαλείου **ΤΑΠΤοΚ**, (Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων) αντίστοιχα για τα νησιά Σάμου, Λήμνου, Χίου και Λέσβου (πλην των αστικών κέντρων των δύο τελευταίων).

Βασικές κατευθύνσεις για τις παραπάνω στρατηγικές θα είναι οι εξής:

- Οι στρατηγικές θα σχεδιασθούν στη βάση συγκεκριμένων κριτηρίων αξιολόγησης με κυρίαρχο κριτήριο τη συμμετοχική διαδικασία κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των στρατηγικών, των τοπικών φορέων και της κοινωνίας των πολιτών.
- Οι δράσεις των στρατηγικών θα είναι συμπληρωματικές προς τις οριζόντιες δράσεις του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2021-2027.
- Η πρόοδος εφαρμογής των στρατηγικών, ως προς τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα τους, θα αξιολογείται από την Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου κάθε δύο χρόνια.

Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η ισχυρή πλέον άποψη ότι κάθε νησί έχει το δικό του αναπτυξιακό πρότυπο, έχει οδηγήσει τόσο στην τεκμηρίωση της συγκεκριμένης χωρικής στρατηγικής, όσο και στην αποδοχή και στήριξη της από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του μηχανισμούς τους. Γίνεται σαφές παράλληλα ότι οι πολυτομεακές και πολυταμειακές χωρικές στρατηγικές αποτελούν την ουσιαστική αναπτυξιακή παρέμβαση για τον νησιωτικό χώρο και αυτό θα πρέπει να ιδωθεί και επιδιωχθεί και από άλλα χρηματοδοτικά μέσα (π.χ. Τ.Δ.Μ., κ.α.).¹

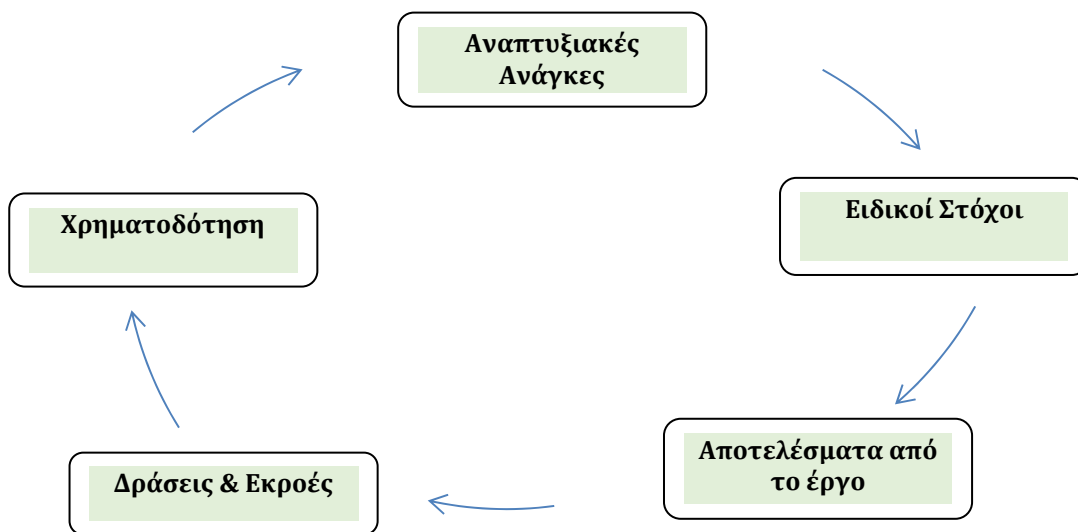
¹ Θα προβλεφθούν και πόροι του ΕΚΤ από το Περιφερειακό Πρόγραμμα στις συγκεκριμένες στρατηγικές, καθώς επίσης, θα ενισχυθεί ο προϋπολογισμός των Στρατηγικών Χωρικής/ Εδαφικής Ανάπτυξης και με δράσεις που ανήκουν σε Ειδικούς Στόχους άλλων Στόχων Πολιτικής.

4. Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

4.1. Βασικές αρχές, προϋποθέσεις και δεσμεύσεις για το σχεδιασμό των Προγραμμάτων στη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027

- **Λογική της Παρέμβασης**

Κεντρικό σημείο στο σχεδιασμό των Προγραμμάτων την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, όπως και στην τρέχουσα, αποτελεί η διαμόρφωση σαφούς **λογικής της παρέμβασης**. Στόχος της διαμόρφωσης αυτής της προσέγγισης είναι η ενίσχυση της αποδοτικότητας των Ταμείων της ΕΕ και η έμφαση στα αποτελέσματα. Με βάση τη «τεχνική» αυτή πρέπει, κατά τον σχεδιασμό, να δημιουργούνται λογικές συνδέσεις μεταξύ των αναπτυξιακών αναγκών, της επιλογής των στόχων και των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων, όπως αποτυπώνονται στη παρακάτω εικόνα

Οι Άξονες Προτεραιότητας, αναφερόμενοι στους Κανονισμούς² ως «προτεραιότητες» διαμορφώνονται/ προσδιορίζονται από τους αρμόδιους για τον σχεδιασμό κάθε Προγράμματος σε κάθε κράτος μέλος της Ένωσης, αλλά ο προσδιορισμός τους υπόκειται σε ορισμένες «δεσμεύσεις» ως προς τη δομή τους σε Στόχους Πολιτικής. Συγκεκριμένα, κάθε Άξονας Προτεραιότητας θα πρέπει να περιλαμβάνει μόνον ένα Στόχο Πολιτικής, ενώ ένας Στόχος Πολιτικής δύναται να περιλαμβάνεται σε περισσότερους του ενός Άξονες Προτεραιότητας.

Οι πέντε Στόχοι Πολιτικής προσδιορίζονται στους Κανονισμούς για τα ΕΔΕΤ, όπως επίσης στους Κανονισμούς προσδιορίζονται οι Ειδικοί Στόχοι για κάθε Στόχο Πολιτικής, καθώς και τα Πεδία Παρέμβασης ανά Στόχο Πολιτικής, ενώ δύναται κάθε Στόχος Πολιτικής να έχει κοινά Πεδία Παρέμβασης με άλλους Στόχους Πολιτικής.

Η Αρχιτεκτονική του Προγράμματος αναφέρεται στη δομή/ διάρθρωσή του σε Άξονες Προτεραιότητας, εντός των οποίων περιλαμβάνονται Ειδικοί Στόχοι των Στόχων Πολιτικής και εντός κάθε Ειδικού Στόχου περιλαμβάνονται Πεδία Παρέμβασης³, ήτοι κατηγορίες πράξεων/ έργων και

² Τα σχέδια των Κανονισμών για τη Περίοδο 2021-2027 είναι στο τελευταίο στάδιο διαβούλευσης προς την οριστικοποίησή τους

³ Στο παρόν κείμενο (concept paper), με δεδομένο ότι έχει ως σκοπό την έναρξη του δεύτερου κύκλου διαβουλεύσεων επί των περιεχομένων του Προγράμματος, για λόγους απλοποίησης και διευκόλυνσης των διαβουλεύσεων, δεν παρουσιάζονται τα Πεδία Παρέμβασης ανά Ειδικό Στόχο (στοιχεία απολύτως «τεχνικά» στη συγγραφή παρουσίαση του Προγράμματος), αλλά παρουσιάζονται τα είδη/ κατηγορίες πράξεων/ έργων και δράσεων ανά Ειδικό Στόχο.

δράσεων, ενώ συστατικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής είναι η κατανομή του προϋπολογισμού του στα τρία πιο πάνω διακριτά μέρη του (Άξονες Προτεραιότητας, Ειδικούς Στόχους και Πεδία Παρέμβασης).

Επιπρόσθετα και όσον αφορά στην κατανομή του προϋπολογισμού του Προγράμματος σε Άξονες Προτεραιότητας, σε Ειδικούς Στόχους και σε Πεδία Παρέμβασης, στους Κανονισμούς των ΕΔΕΤ αναφέρονται συγκεκριμένοι όροι περί «**θεματικής συγκέντρωσης**» του προϋπολογισμού των ΕΔΕΤ για το ΕΤΠΑ και για το ΕΚΤ+, ανά κράτος μέλος ή ανά κατηγορία περιφέρειας, καθώς και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, αλλά πολύ συνοπτικά:

➤ **Όσον αφορά στους πόρους του ΕΤΠΑ**

- Τουλάχιστον το 25% των πόρων του ΕΤΠΑ θα διατεθεί στο Στόχο Πολιτικής 1.
- Τουλάχιστον το 30% των πόρων του ΕΤΠΑ θα διατεθεί στο Στόχο Πολιτικής 2. Στην περίπτωση που οι πόροι του Ταμείου Συνοχής που αφορούν στο περιβάλλον είναι πάνω από το 50%, τότε οι πόροι που αντιστοιχούν στο πάνω από το 50% μπορούν να προσμετρηθούν για την επίτευξη του στόχου του 30% του ΕΤΠΑ για τον Στόχο Πολιτικής 2.
- Επιπλέον, το 8% των πόρων του ΕΤΠΑ θα διατεθεί για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

➤ **Όσον αφορά στους πόρους του ΕΚΤ+**

- Τουλάχιστον το 25% των συνολικών πόρων του ΕΚΤ+ θα διατεθούν στο πλαίσιο της επιμερισμένης διαχείρισης για τους ειδικούς στόχους της πολιτικής κοινωνικής ένταξης, όπως ορίζονται στο Άρθρο 4, Παράγραφος 1, σημεία vii έως xi του Κανονισμού ΕΚΤ+, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της κοινωνικοοικονομικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών.
- Τουλάχιστον το 3% των συνολικών πόρων του ΕΚΤ+, στο πλαίσιο της επιμερισμένης διαχείρισης, για τον ειδικό στόχο της αντιμετώπισης της υλικής στέρησης, όπως ορίζεται στο Άρθρο 4, Παράγραφος 1, σημείο xi. του Κανονισμού ΕΚΤ+.
- Τουλάχιστον το 12,5% για τη στήριξη της απασχόλησης των νέων στα Κράτη Μέλη, με ποσοστό νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΑΚ), όπως στην Ελλάδα, μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της Ένωσης το 2019.
- Τουλάχιστον το 5% για την εφαρμογή της «Εγγύησης για το Παιδί» μέσω στοχευμένων δράσεων και δομικών μεταρρυθμίσεων για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας, στο πλαίσιο των Ειδικών Στόχων όπως ορίζονται στο Άρθρο 4, Παράγραφος 1, σημεία v και vii μέχρι x, του Κανονισμού ΕΚΤ+, στα Κράτη Μέλη, με ποσοστό παιδιών κάτω των 18 ετών που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, όπως στην Ελλάδα, μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της Ένωσης το 2019.

➤ **Όσον αφορά στον Στόχο Πολιτικής 5**

Με δεδομένο ότι στο πλαίσιο του ΣΠ5 μπορούν να υλοποιηθούν πεδία παρέμβασης (Παράρτημα Ι του ΚΚΔ) που εμπίπτουν θεματικά στους υπόλοιπους ΣΠ (1-4), αλλά να χρηματοδοτούνται με πόρους του ΣΠ5, τα σχετικά πεδία παρεμβάσεων που αντιστοιχούν στους ΣΠ1 και ΣΠ2 προσμετρώνται στη θεματική συγκέντρωση των ΣΠ1 και ΣΠ2 αντίστοιχα.

Τέλος, για το σύνολο του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Πολιτική Συνοχής, υπάρχει η δέσμευση, το 30% των πόρων να διατεθεί για δράσεις Κλιματικής Αλλαγής.

4.2. Βασικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε Άξονες Προτεραιότητας και προϋπολογισμό

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα και περιορισμούς από τους Κανονισμούς ως προς τη δομή των Προγραμμάτων, το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου θα περιλαμβάνει και τους πέντε (5) Στόχους Πολιτικής των ΕΔΕΤ. Ως εκ τούτου και εφ' όσον δεν υπάρξουν οριζόντιες Οδηγίες από την Εθνική Αρχή Συντονισμού (ΕΑΣ) ή/και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή περί της δομής των Προγραμμάτων, που θα ανατρέπουν τα μέχρι τώρα δεδομένα, το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου προτείνεται να περιλαμβάνει οκτώ (8) Άξονες Προτεραιότητας, με τους αντίστοιχους προϋπολογισμούς ανά Ταμείο, σύμφωνα με την ενδεικτική κατανομή από την ΕΑΣ του προϋπολογισμού του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, ανά Ταμείο και ανά Στόχο Πολιτικής.

- α) **Άξονας Προτεραιότητας 1:** «**Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας με αύξηση του μεγέθους και της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων, κυρίως, μέσω και της «έξυπνης εξειδίκευσης**», με προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης: 47.406.801€, συγχρηματοδοτούμενος από το ΕΤΠΑ.
- β) **Άξονας Προτεραιότητας 2:** «**Προστασία του περιβάλλοντος και των πόρων της Περιφέρειας-Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή-Πρόληψη και Διαχείριση Κινδύνων**», με προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης: 75.364.659€, συγχρηματοδοτούμενος από το ΕΤΠΑ.
- γ) **Άξονας Προτεραιότητας 3:** «**Ενίσχυση της προσβασιμότητας των νησιών της Περιφέρειας**», με προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης: 27.350.078€, συγχρηματοδοτούμενος από το ΕΤΠΑ.
- δ) **Άξονας Προτεραιότητας 4:** «**Ενίσχυση της Κοινωνικής Συνοχής- Ανάπτυξη Κοινωνικών Υποδομών**», με προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης: 54.700.156€ συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ
- ε) **Άξονας Προτεραιότητας 5:** «**Κοινωνική Ένταξη και Αντιμετώπιση της Φτώχειας**», με προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης: 94.439.648€ συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ+.
- στ) **Άξονας Προτεραιότητας 6:** «**Ενίσχυση της Χωρικής Συνοχής των νησιών της Περιφέρειας μέσω ολοκληρωμένων και βιώσιμων στρατηγικών και με την συμμετοχή των πολιτών**», με προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης: 66.855.746€, συγχρηματοδοτούμενος από το ΕΤΠΑ.⁴
- ζ) **Άξονας Προτεραιότητας 7:** «**Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ**», με προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης: 4.926.793€, συγχρηματοδοτούμενος από το ΕΤΠΑ.
- η) **Άξονας Προτεραιότητας 8:** «**Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ+**», με προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης: 1.998.254€, συγχρηματοδοτούμενος από το ΕΚΤ+.

Συγκεντρωτικά τα χρηματοδοτικά στοιχεία του Προγράμματος ανά Άξονα Προτεραιότητας και ανά Ταμείο, παρουσιάζονται στον πίνακα της επόμενης σελίδας.

⁴Χρηματοδοτική ενίσχυση των στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης δύναται να πραγματοποιηθεί και με Ειδικούς Στόχους άλλων Στόχων Πολιτικής, συνυπολογιζόμενα αυτά τα ποσά των Ειδικών Στόχων στην αντίστοιχη θεματική συγκέντρωση στην οποία συμβάλλουν αυτοί οι Ειδικοί Στόχοι.

Συνολικός (συνοπτικός)/ενδεικτικός χρηματοδοτικός πίνακας του Προγράμματος 2021-2027 της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ		ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ		
A/A	ΤΙΤΛΟΣ		ΣΥΓΧΡΗΜ/ΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΤΠΑ	ΣΥΓΧΡΗΜ/ΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΚΤ+	ΣΥΝΟΛΟ
1	Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας με αύξηση του μεγέθους και της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων, κυρίως, μέσω και της «έξυπνης εξειδίκευσης»	1	47.406.801	-	47.406.801
2	Προστασία του περιβάλλοντος και των πόρων της Περιφέρειας-Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή- Πρόληψη και Διαχείριση Κινδύνων	2	75.364.659	-	75.364.659
3	Ενίσχυση της προσβασιμότητας των νησιών της Περιφέρειας	3	27.350.078	-	27.350.078
4	Ενίσχυση της Κοινωνικής Συνοχής- Ανάπτυξη Κοινωνικών Υποδομών-	4	54.700.156		54.700.156
5	Κοινωνική Ένταξη και Αντιμετώπιση της Φτώχειας	4	-	94.439.648	94.439.648
6	Ενίσχυση της Χωρικής Συνοχής των νησιών της Περιφέρειας μέσω ολοκληρωμένων και βιώσιμων στρατηγικών και με την συμμετοχή των πολιτών	5	66.855.746	-	66.855.746
7	Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ		4.926.793	-	4.926.793
8	Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ+		-	1.998.254	1.998.254
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ			276.604.233	96.437.902	373.042.135

Από τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται ότι ο συνολικός ενδεικτικός προϋπολογισμός του Προγράμματος ανέρχεται 373.042.135€ δημόσιας δαπάνης, συγχρηματοδοτούμενη από τα δυο Ταμεία κατά 85%. Από το σύνολο του προϋπολογισμού του Προγράμματος, το ΕΤΠΑ συγχρηματοδοτεί τα 276.604.233€ και τα υπόλοιπα 96.437.902€ τα συγχρηματοδοτεί το ΕΚΤ+.

Η παραπάνω πρόταση κατανομής της Εθνικής Αρχής Συντονισμού αφορά σε ενδεικτική κατανομή προκειμένου να τηρηθούν οι υποχρεώσεις θεματικής συγκέντρωσης ειδικότερα στον Στόχο Πολιτικής 2. Από τη διαδικασία της διαβούλευσης με τις εθνικές αρχές και τις Υπηρεσίες της ΕΕ στη φάση οριστικοποίησης του Προγράμματος ενδέχεται να υπάρξουν μεταβολές.

4.3. Περιεχόμενα των Αξόνων Προτεραιότητας σε Ειδικούς Στόχους και ενδεικτικά είδη δράσεων/πράξεων

Λαμβάνοντας υπ' όψη τις κατευθύνσεις της 2ης Εγκυκλίου της ΕΥΣΣΑ για την προετοιμασία του σχεδιασμού των Προγραμμάτων της περιόδου 2021-2027, περί του **διαχωρισμού δράσεων μεταξύ Τομεακών και Περιφερειακών Προγραμμάτων**, οι Ειδικοί Στόχοι και τα αντίστοιχα είδη δράσεων ανά Άξονα Προτεραιότητας του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, ως μια πρώτη ένδειξη της εφαρμογής της στρατηγικής του Προγράμματος, παρουσιάζονται πολύ συνοπτικά αμέσως πιο κάτω.

Άξονας Προτεραιότητας 1: «Μετασχηματισμός της οικονομίας της Περιφέρειας, με αύξηση του μεγέθους και της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων, κυρίως μέσω και της έξυπνης εξειδίκευσης»

α) Ειδικός Στόχος i: «Ανάπτυξη και ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και υιοθέτησης των προηγμένων τεχνολογιών»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ερευνητικές Υποδομές μικρής κλίμακας (<1.000.000€) συνδεδεμένες με τοπικά/ περιφερειακά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά (Αδυναμίες/προοπτικές/δυνατότητες/στόχους).
- Σύνδεση επιχειρήσεων με ερευνητικούς φορείς (ανάπτυξη έρευνας/τεχνολογίας, εφαρμογή προϊόντων έρευνας/τεχνολογίας και μη τεχνολογική καινοτομία).
 - Μέχρι 200.000€ επιχορήγηση.
 - Δικαιούχοι οι επιχειρήσεις και ανάδοχοι οι ερευνητικοί φορείς.
- Λειτουργία Μηχανισμού υποστήριξης/προώθησης της σύνδεσης και της συνεργασίας επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων.

β) Ειδικός Στόχος ii: «Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις τους ερευνητικούς οργανισμούς και τις δημόσιες αρχές»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Δράσεις/Έργα τοπικής/περιφερειακής κλίμακας [κυρίως πολιτισμός και τουρισμός (τουριστική προβολή)].
- Δράσεις σχετικά μικρής κλίμακας τοπικής κυρίως ή/και περιφερειακής εμβέλειας με δυνατότητα σύνδεσής τους με τη RIS (Σε τοπική/περιφερειακή κλίμακα, χωρίς ανάγκη διαλει-τουργικότητας με κεντρικά συστήματα).
- Στις στρατηγικές Χωρικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ, ΤΑΠΤοΚ, ΟΧΕ), κυρίως ηλεκτρονική υγεία και ηλεκτρονική παιδεία.

γ) Ειδικός Στόχος iii: «Ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και δημιουργία θέσεων εργασίας στις ΜΜΕ, μέσω παραγωγικών επενδύσεων»

Διάφορες δράσεις (εκτός clusters και εκτός υποδομών στήριξης της επιχειρηματικότητας) μέχρι 200.000€ επιχορήγηση (<200.000€), ανά επιχείρηση. Ενδεικτικά:

- Ανάπτυξη νέων προϊόντων (με την ευρεία έννοια).
- Προώθηση των πωλήσεων και κυρίως των εξαγωγών.
- Αξιοποίηση τοπικής αγροτικής παραγωγής (δεύτερη μεταποίηση).
- Σύνδεση με τον τουρισμό/πολιτισμό.

δ) Ειδικός Στόχος iv: «Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έξυπνη εξειδίκευση, τη βιομηχανική μετάβαση και την επιχειρηματικότητα»

Δράσεις του συγκεκριμένου Ειδικού Στόχου δύναται να υλοποιηθούν, είτε στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 5 (Στόχος Πολιτικής 4), με τη συγχρηματοδότηση του ΕΚΤ, είτε με πόρους του ΕΤΠΑ στο πλαίσιο αυτού του Άξονα Προτεραιότητας, ο οποίος περιλαμβάνει το Στόχο Πολιτικής 1. Σε κάθε περίπτωση, οι δράσεις αυτού του Ειδικού Στόχου αναφέρονται στα εξής:

- Προσαρμοστικότητα επιχειρηματιών και εργαζομένων στις επιχειρήσεις.
 - Διάγνωση αναγκών/στόχευση.
 - Κατάρτιση (κυρίως Έρευνα/Τεχνολογία-Καινοτομία και ψηφιακά)
- Κατάρτιση ανέργων και μη οικονομικά ενεργών (σε μη τεχνολογική καινοτομία, ψηφιακά, και επιχειρηματικότητα).

Άξονας Προτεραιότητας 2: «Προστασία του περιβάλλοντος και των πόρων της Περιφέρειας- Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή-Πρόληψη και Διαχείριση Κινδύνων»

α) Ειδικός Στόχος i: «Προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου»

Στο πλαίσιο αυτού του Ειδικού Στόχου το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου θα χρηματοδοτήσει δράσεις:

- Ενεργειακή αναβάθμιση δημοσίων κτηρίων, κυρίως Σχολικών Μονάδων ή/και άλλων χρήσεων δημοσίου χαρακτήρα, λαμβάνοντας υπ' όψη αντίστοιχες δράσεις, τόσο του Τομεακού «Περιβάλλον-Ενέργεια, Κλιματική Αλλαγή», όσο και του Τομεακού «Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση», ώστε να μην υπάρχουν επικαλύψεις μεταξύ των Προγραμμάτων και «ανταγωνισμός» στις προσκλήσεις που θα εκδοθούν.
- Ενεργειακή αναβάθμιση δημοσίων χώρων (π.χ. Πλατείες), για μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος λειτουργίας αυτών των χώρων.

β) Ειδικός Στόχος iv: «Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, και πρόληψη κινδύνων καταστροφών και της ανθεκτικότητας λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Μικρά αντιπλημμυρικά.
- Διάβρωση ακτών και εδαφών.
- Δράσεις πρόληψης και αντιμετώπισης πυρκαγιών.
- Προμήθεια, ανάπτυξη και εγκατάσταση συστημάτων προειδοποίησης φυσικών ή/και τεχνολογικών κινδύνων.
- Δράσεις ενημέρωσης των πολιτών και των αρμόδιων πολιτικής προστασίας για την πρόληψη, την αντιμετώπιση και την προετοιμασία αντιμετώπισης φυσικών ή/και τεχνολογικών καταστροφών.

γ) Ειδικός Στόχος ν: «Πρώθηση της πρόσβασης στο νερό και της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Διαχείριση πόσιμου νερού, όπως: άντληση, επεξεργασία, αποθήκευση και διανομή, εξοικονόμηση.
- Εμπλουτισμός του υδροφόρου ορίζοντα.
- Αφαλατώσεις για παραγωγή νερού προς ανθρώπινη κατανάλωση.
- Διαχείριση υγρών αποβλήτων (Λυμάτων), όπως:
 - Ενίσχυση της λειτουργίας των υφιστάμενων υποδομών διαχείρισης λυμάτων σε οικισμούς Β' και Γ' κατηγορίας, για βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους και της αποδοτικότητάς τους.
 - Ολοκλήρωση και ανάπτυξη υποδομών διαχείρισης λυμάτων σε οικισμούς Γ' κατηγορίας.
 - Ανάπτυξη υποδομών διαχείρισης λυμάτων σε τουριστικές περιοχές και σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους ή/και σε προστατευόμενα οικοσυστήματα, με οικισμούς Δ' κατηγορίας.
 - Διαχείριση της λυματολάσπης.
 - Ανάκτηση νερού προς χρήση κατόπιν της κατάλληλης επεξεργασίας

δ) Ειδικός Στόχος νι: «Πρώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική και με αποδοτικότητα πόρων οικονομία»

Στο πλαίσιο αυτού του Ειδικού Στόχου στο Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου θα προβλεφθούν δράσεις/έργα υποδομών μικρής κλίμακας για τη διαχείριση στερεών αποβλήτων με διαλογή στην πηγή ανακυκλώσιμων και μη ανακυκλώσιμων, με παράλληλες ενέργειες αξιοποίησης των μη ανακυκλώσιμων, στο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας (π.χ. κομποστοποίηση).

Άξονας Προτεραιότητας 3: «Ενίσχυση της προσβασιμότητας των νησιών της Περιφέρειας»

α) Ειδικός Στόχος ιι: «Ανάπτυξη και ενίσχυση της βιώσιμης, ανθεκτικής στην κλιματική αλλαγή, έξυπνης, και διατροφικής εθνικής, περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας, συμπεριλαμβανομένης της βελτιωμένης πρόσβασης σε ΔΕΔ-Μ και της διασυνοριακής κινητικότητας»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Έργα αναβάθμισης/βελτίωσης ή/και επέκτασης οδικών υποδομών στα νησιά, εθνικής ή/και επαρχιακής οδοποιίας, για σύνδεση της ενδοχώρας και των τουριστικών πόλων με τις πύλες εισόδου/εξόδου των νησιών.
- Έργα βελτίωσης της ασφάλειας των οδικών μεταφορών.
- Λιμενικά έργα, κατά κανόνα μικρής κλίμακας, για βελτίωση της σύνδεσης των νησιών μεταξύ τους.
- Έργα στο χερσαίο τμήμα (χερσαίες εγκαταστάσεις) των λιμενικών υποδομών για εξυπηρέτηση επιβατών, εμπορευματικών μεταφορών και εξυπηρέτησης των πλοίων.

Άξονας Προτεραιότητας 4: «Ενίσχυση της Κοινωνικής Συνοχής- Ανάπτυξη Κοινωνικών Υποδομών»

α) Ειδικός Στόχος ι: «Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των αγορών εργασίας χωρίς αποκλεισμούς και της πρόσβασης σε ποιοτική απασχόληση μέσω της ανάπτυξης κοινωνικών υποδομών και της πρώιμης της κοινωνικής οικονομίας»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Δημιουργία υποδομών (κυρίως εξοπλισμού) για μηχανισμό διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας σε περιφερειακό επίπεδο.

- Ανάπτυξη θερμοκοιτίδας Κοινωνικών Επιχειρήσεων

β) Ειδικός Στόχος ii: «Βελτίωση της ίσης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης χωρίς αποκλεισμούς μέσω της ανάπτυξης προσβάσιμων υποδομών, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της εξ αποστάσεως και της διαδικτυακής εκπαίδευσης και κατάρτισης»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Βελτίωση/αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός υποδομών και εξοπλισμού σε όλες τις βαθμίδες σχολικής εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης και της τριτοβάθμιας, καθώς και της τεχνικής/επαγγελματικής εκπαίδευσης και αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης.
- Επέκταση ή/και δημιουργία νέων υποδομών προσχολικής ή/και σχολικής Α'βάθμιας και Β'βάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής και τεχνικής, κατόπιν τεκμηρίωσης της αναγκαιότητας ως προς τη δυναμικότητα και τη χωροθέτηση.
- Ενίσχυση της μετακίνησης μαθητών από και προς τον τόπο κατοικίας και σχολείου.

γ) Ειδικός Στόχος iii: «Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, των νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος και των μειονεκτουσών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ειδικές ανάγκες με την εφαρμογή ολοκληρωμένων μέτρων που αφορούν μεταξύ άλλων τη στέγαση και τις κοινωνικές υπηρεσίες»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Βελτίωση ή/και ανάπτυξη άλλων κοινωνικών υποδομών, όπως βρεφονηπιακοί σταθμοί, καθώς και υποδομών προστασίας ηλικιωμένων. αμεα

δ) Ειδικός Στόχος iv: «Εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγείας συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας περίθαλψης, και προώθηση της μετάβασης από την ιδρυματικού χαρακτήρα φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο οικογένειας και κοινότητας»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Αναβάθμιση των υποδομών (κτηριακά και εξοπλισμό) Α'βάθμιας και Β'βάθμιας περίθαλψης σε όλα τα νησιά της Περιφέρειας.
- Προμήθεια ασθενοφόρων στις μονάδες υγειονομικής περίθαλψης.

ε) Ειδικός Στόχος v: «Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

Πέραν εκείνων των παρεμβάσεων για την ανάδειξη του πολιτισμού και του τουρισμού ως μοχλοί της χωρικής συνοχής στο πλαίσιο των Ολοκληρωμένων Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης του Άξονα Προτεραιότητας 5, στο πλαίσιο του παρόντος Ειδικού Στόχου προβλέπονται οριζόντιες δράσεις για το σύνολο της Περιφέρειας, όπως:

- Προστασίας και ανάδειξης διεθνούς και εθνικής εμβέλειας πολιτιστικών πόρων.
- Προστασίας και ανάδειξης ιδιαίτερων φυσικών πόρων περιφερειακής και εθνικής αναγνωρισιμότητας και εμβέλειας.
- Προβολής, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, καθώς και του συνολικού τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, μέσω διαδικασιών/ενεργειών και δράσεων διαχείρισης προορισμού.

Υπό την αίρεση των αναμενόμενων διαβουλεύσεων με τα αρμόδια Υπουργεία και την Εθνική Αρχή Συντονισμού για την οριστικοποίηση των δράσεων που συγχρηματοδοτεί το ΕΚΤ+, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 4, αμέσως πιο κάτω γίνεται μια κατ' αρχάς παρουσίαση των ενδεικτικών κατηγοριών δράσεων ανά Ειδικό Στόχο, σύμφωνα με την μέχρι σήμερα υπό διαμόρφωση (σε πρώτο στάδιο) στρατηγική του Προγράμματος της Περιφέρειας.

α) Ειδικός Στόχος i: *«Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και μέτρα ενεργοποίησης όλων των ατόμων που αναζητούν εργασία, ιδίως των νέων μέσω της εφαρμογής της Εγγύησης για τη Νεολαία, και των μακροχρόνια ανέργων και των μειονεκτουσών ομάδων στην αγορά εργασίας και των ανενεργών ατόμων, προώθηση της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας»*

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ενίσχυση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις ή/και της αυτοαπασχόλησης νέων ανέργων ηλικίας μέχρι και 29 ετών, ή/και μακροχρόνια ανέργων, ως ιδιαίτερα ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες.
- Ενίσχυση/υποστήριξη νέων ή/και μακροχρόνια ανέργων, καθώς και λοιπών μειονεκτούντων ατόμων για ίδρυση ή/και ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων για τα τρία πρώτα χρόνια απασχόλησής τους σ' αυτές.
- Πλέγμα δράσεων για ευπαθείς ομάδες για ένταξη στην απασχόληση ή στην αγορά εργασίας εν γένει.
- Ενίσχυση της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, σε ανέργους νέους ή/και μακροχρόνια ανέργους, συμπεριλαμβανομένου και του mentoring για την ίδρυση και την αρχική λειτουργία των επιχειρήσεων
- Ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και κατάρτιση σε θέματα κοινωνικής οικονομίας.
- Δράσεις δικτύωσης επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας.
- Υποστήριξη της λειτουργίας θερμοκοιτίδας Κοινωνικών Επιχειρήσεων

β) Ειδικός Στόχος ii: *«Εκσυγχρονισμός των θεσμών της αγοράς εργασίας και των υπηρεσιών για την αξιολόγηση και την πρόβλεψη των αναγκών σε δεξιότητες και εξασφάλιση της έγκαιρης και εξατομικευμένης βοήθειας και στήριξη της προσαρμογής στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, των μεταβάσεων και της κινητικότητας»*

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ενίσχυση/υποστήριξη των τοπικών/περιφερειακών κοινωνικών εταίρων και λοιπών αρμόδιων τοπικών/περιφερειακών φορέων για δημιουργία και λειτουργία μηχανισμού διάγνωσης αναγκών των τοπικών αγορών εργασίας, αλλά και της συνολικής περιφερειακής αγοράς εργασίας, σε συνεργασία με τον εθνικό μηχανισμό διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας.
- Εκπόνηση μελετών/ερευνών για την εξειδίκευση των αναγκών αγοράς εργασίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.
- Ενίσχυση/ υποστήριξη των τοπικών κοινωνικών εταίρων και λοιπών τοπικών φορέων για δημιουργία μηχανισμών σύζευξης της προσφοράς και ζήτησης εργασίας στις τοπικές αγορές εργασίας.

γ) Ειδικός Στόχος iii: «*Προώθηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, με βάση το φύλο, των ίσων συνθηκών εργασίας και βελτίωση της ισορροπίας της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής, περιλαμβανομένης της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή παιδική φροντίδα και φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων*»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ενίσχυση της Παροχής Φροντίδας και Φιλοξενίας Παιδιών (Παιδικοί/ Βρεφικοί/ Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, ΚΔΑΠ κλπ). Πρόγραμμα «Εναρμόνισης Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής».
- Ενίσχυση καινοτόμων μοντέλων λειτουργίας των επιχειρήσεων για διευκόλυνση της εναρμόνισης επαγγελματικής και επαγγελματικής ζωής των γυναικών.

δ) Ειδικός Στόχος iii (bis): «*Προώθηση της προσαρμογής των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή, της ενεργού και υγιούς γήρανσης και ενός υγιούς και καλά προσαρμοσμένου εργασιακού περιβάλλοντος για την αντιμετώπιση κινδύνων για την υγεία*»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ενίσχυση της ανάπτυξης συστημάτων υγιεινής και ασφάλειας στον εργασιακό χώρο.
- Βελτίωση και ανάπτυξη δεξιοτήτων των εργαζομένων σε επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενων κατά προτεραιότητα σε τομείς της Περιφερειακής RIS.

ε) Ειδικός Στόχος v: «*Προώθηση της ίσης πρόσβασης και της ολοκλήρωσης ποιοτικής και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως για μειονεκτούσες ομάδες, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, μέσω της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και την εκπαίδευση και τη μάθηση ενηλίκων, περιλαμβανομένης της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας για όλους και της προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία*»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης με πρακτική άσκηση για κοινωνικά ευπαθείς ομάδες, που οδηγούν σε πιστοποίηση προσόντων.
- Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για Ένταξη Μαθητών με Αναπηρία ή / και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες.
- Ενίσχυση των δομών που υποστηρίζουν την εξειδικευμένη εκπαίδευση σε μαθητές με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- Ενίσχυση της λειτουργίας Κέντρων δια Βίου Μάθησης των ΑΕΙ της Περιφέρειας για σύνδεση της εκπαίδευσης με την τοπική/περιφερειακή Αγορά Εργασίας.

στ) Ειδικός Στόχος vii: «*Προώθηση της ενεργού ένταξης, με σκοπό την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, την χωρίς διακρίσεις ενεργο συμμετοχή, και τη βελτίωση της απασχολησιμότητας ιδίως των μεινεκτουςών ομάδων*»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ανάπτυξη δεξιοτήτων σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες πληθυσμού με έμφαση στα ΑΜΕΑ.
- Ενέργειες προώθησης στην απασχόληση για κοινωνικά ευπαθείς ομάδες, με έμφαση σε ΑΜΕΑ.

ζ) Ειδικός Στόχος viiia: «Πρόωθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ενίσχυση της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των Ρομά και της συμμετοχής τους στην κοινότητα. (π.χ. επιδότηση ενοικίου)
- Ενίσχυση της ανάπτυξης δεξιοτήτων και των διαδικασιών αναζήτησης εργασίας περιθωριοποιημένων ατόμων όπως οι Ρομά.
- Ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση (επιδότηση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις ή/και της αυτοαπασχόλησης) περιθωριοποιημένων ατόμων όπως οι Ρομά

η) Ειδικός Στόχος ix: «Ενίσχυση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών που προωθούν την πρόσβαση στη στέγαση και την ανθρωποκεντρική περίθαλψη, μεταξύ άλλων και της υγειονομικής περίθαλψης εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, με ιδιαίτερη εστίαση στα παιδιά και τις μειονεκτούσες ομάδες· βελτίωση της προσβασιμότητας, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας »

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Κέντρα Κοινότητας
- Κέντρα Δημέρευσης – Ημερήσιας Φροντίδας Ατόμων με αναπηρία
- Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ)
- Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Καταπολέμησης των Διακρίσεων - Συμβουλευτικά κέντρα και ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών
- Υποστήριξη της λειτουργίας Κέντρων ημερήσιας φροντίδας ηλικιωμένων
- Δράσεις παροχής υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Φροντίδας υγείας από Τοπικές Ομάδες Υγείας (ΤΟΜΥ)
- Δράσεις παροχής υπηρεσιών υγείας κατ' οίκον
- Δράσεις παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας στη κοινότητα
- Δράσεις για τη καταπολέμηση των εξαρτήσεων στη κοινότητα

η) Ειδικός Στόχος x: «Πρόωθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, συμπεριλαμβανομένων των απόρων και των παιδιών»

- Δημιουργία δομών υποστήριξης ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και των απόρων και παιδιών, με παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών συμβουλευτικής, πληροφόρησης και ψυχολογικής υποστήριξης.
- Πρόωθηση της κοινωνικής ένταξης των παιδιών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας.
- Λειτουργία δομών Αντιμετώπισης Φτώχειας (Δομές παροχής βασικών Αγαθών – Κοινωνικά Παντοπωλεία, Δομές Σίτισης, Κοινωνικά Φαρμακεία).

Άξονας Προτεραιότητας 6: «Ενίσχυση της Χωρικής Συνοχής των νησιών της Περιφέρειας μέσω ολοκληρωμένων και βιώσιμων στρατηγικών και με την συμμετοχή των πολιτών»

α) Ειδικός Στόχος i: «Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές»

(Οι δράσεις του συγκεκριμένου Ειδικού Στόχου στις ολοκληρωμένες στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης θα προσδιορισθούν κατά τον σχεδιασμό αυτών των στρατηγικών)

β) Ειδικός Στόχος ii: «Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής τοπικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας, σε περιοχές εκτός αστικών περιοχών

(Οι δράσεις του συγκεκριμένου Ειδικού Στόχου στις ολοκληρωμένες στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης θα προσδιορισθούν κατά τον σχεδιασμό αυτών των στρατηγικών)

Άξονας Προτεραιότητας 7: «Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ενίσχυση της διαχείρισης ικανοτήτων της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος
- Ανάπτυξη εργαλείων για την αποτελεσματική εφαρμογή του Προγράμματος
- Τεχνική υποστήριξη της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος για το λογιστικό κλείσιμο του ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο» 2014-2020
- Μελέτες προσανατολισμού της αναπτυξιακής διαδικασίας
- Αξιολόγηση του Προγράμματος
- Προβολή/επικοινωνία του Προγράμματος
- Ενέργειες ενίσχυσης της διοικητικής ικανότητας των δυνητικών δικαιούχων και δικαιούχων πράξεων του Προγράμματος που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ

Άξονας Προτεραιότητας 8: «Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ+»

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων

- Ενίσχυση της διαχειριστικής ικανότητας της Διαχειριστικής Αρχής για τη διαχείριση πράξεων που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ+
- Μελέτες προσανατολισμού για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό δράσεων συγχρηματοδοτούμενων από το ΕΚΤ+
- Αξιολόγηση δράσεων του Προγράμματος που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ+
- Ενέργειες ενίσχυσης της διοικητικής ικανότητας δυνητικών δικαιούχων και δικαιούχων πράξεων του Προγράμματος που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ+

5. ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ-ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟΜΕΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΣΠΑ 2021-2027 ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

5.1. Με Τομεακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ

Τόσο στο 1ο σχέδιο του ΕΣΠΑ 2021-2027, όσο και στη 2η Εγκύκλιο της ΕΥΣΣΑ για την προετοιμασία σχεδιασμού των Προγραμμάτων της νέας περιόδου, υπάρχει μια ένδειξη διαχωρισμού των δράσεων που θα χρηματοδοτήσουν τα Τομεακά και τα Περιφερειακά Προγράμματα. Επιπλέον, στα concept papers ορισμένων Τομεακών Προγραμμάτων είναι πιο εμφανής ο διαχωρισμός, ενώ σε κάποιων άλλων απαιτείται περεταίρω εξειδίκευση των κριτηρίων διαχωρισμού μεταξύ Τομεακών και Περιφερειακών.

Σε κάθε περίπτωση, το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου παρουσιάζει εν δυνάμει ισχυρή συνέργεια-συμπληρωματικότητα με τα παρακάτω Τομεακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020.

5.1.1. Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία»

Στο σύνολό του, αυτό το Τομεακό, έχει μεγάλο βαθμό συνάφειας και κατ' ακολουθία εν δυνάμει συμπληρωματικότητας και συνέργειας με τον Άξονα Προτεραιότητας 1 του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 1, όσον αφορά στην έξυπνη εξειδίκευση και στην επιχειρηματικότητα, συμπεριλαμβανομένων και των ενισχύσεων σε επιχειρήσεις για ψηφιακές δράσεις.

Η συνάφεια και η συμπληρωματικότητα προσδιορίζεται, είτε με την επιλογή διαφορετικών Ειδικών Στόχων ανά Πρόγραμμα, είτε με την επιλογή διαφορετικών Πεδίων Παρέμβασης ανά Ειδικό Στόχο, είτε, τέλος, με την διαφοροποίηση των κατηγοριών ή/και του ύψους των έργων/δράσεων εντός κάθε κοινού Πεδίου Παρέμβασης.

5.1.2. Πρόγραμμα «Ψηφιακός Μετασχηματισμός»

Η πλέον πρόσφατη (τέλος Φεβρουαρίου 2021) τροποποίηση του σχεδίου του νέου γενικού Κανονισμού Κοινών Διατάξεων (ΚΚΔ), προβλέπει και την ανάπτυξη ευρυζωνικών δικτύων στον Στόχο Πολιτικής 1, αντί του Στόχου Πολιτικής 3 που ήταν μέχρι πρόσφατα. Σε κάθε περίπτωση, άσχετα από τον Στόχο Πολιτικής στον οποίο προβλέπονται αυτές οι παρεμβάσεις, το συγκεκριμένο Τομεακό Πρόγραμμα έχει ιδιαίτερη συνάφεια με τις δράσεις του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ως προς την λειτουργική αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων που θα προβλεφθούν στο Πρόγραμμα της Περιφέρειας στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 1 και πιο συγκεκριμένα στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου ii «Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τις κυβερνήσεις» του Στόχου Πολιτικής 1.

Σημαντικό βαθμό συμπληρωματικότητας παρουσιάζει το συγκεκριμένο Τομεακό Πρόγραμμα με το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου κατά την υλοποίηση δράσεων του προαναφερόμενου Ειδικού Στόχου ii, με δεδομένο ότι το μεν Τομεακό θα χρηματοδοτεί δράσεις/ έργα μεγάλων πληροφοριακών εφαρμογών/συστημάτων εθνικής εμβέλειας στο δημόσιο τομέα, ενώ το Πρόγραμμα της Περιφέρειας θα χρηματοδοτεί δημόσιες δράσεις μικρής κλίμακας σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, κυρίως στους τομείς του τουρισμού, του πολιτισμού, της υγείας και της εκπαίδευσης.

5.1.3. Πρόγραμμα «Περιβάλλον-Ενέργεια-Κλιματική Αλλαγή»

Ο βαθμός συμπληρωματικότητας του συγκεκριμένου Τομεακού Προγράμματος με το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου είναι μεγάλος, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 2, σχεδόν σε όλους τους Ειδικούς Στόχους. Βασική προϋπόθεση επίτευξης συμπληρωματικότητας είναι οι δράσεις που θα

χρηματοδοτεί το Τομεακό Πρόγραμμα και το Πρόγραμμα της Περιφέρειας να είναι διακριτές ανά Ειδικό Στόχο ή/και ανά Πεδίο Παρέμβασης (π.χ. Διαχείριση Λυμάτων, Διαχείριση Πόσιμου Νερού, Αντιπλημμυρικά, Ενεργειακή Απόδοση κλπ).

5.1.4. Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών»

Επίσης και αυτό το Τομεακό Πρόγραμμα παρουσιάζει υψηλό βαθμό συμπληρωματικότητας και συνέργειας με το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 3, όσον αφορά στις οδικές, λιμενικές και αεροπορικές υποδομές. Έτσι, δίνεται η δυνατότητα διαμόρφωσης στην Περιφέρεια ενός πολυτροπικού συστήματος μεταφορών, το οποίο θα αμβλύνει κατά πολύ το πρόβλημα προσβασιμότητας και διασύνδεσης των νησιών της Περιφέρειας, τόσο μεταξύ τους, όσο και με το εθνικό και διεθνές περιβάλλον της Περιφέρειας. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού του στόχου, είναι ο εξ' αρχής διακριτός διαχωρισμός των ειδών δράσεων που θα χρηματοδοτήσει κάθε Πρόγραμμα.

5.1.5. Πρόγραμμα «Πολιτική Προστασία»

Εφ' όσον το συγκεκριμένο Τομεακό Πρόγραμμα θα χρηματοδοτήσει δράσεις εθνικής εμβέλειας για την πολιτική προστασία έναντι φυσικών ή/και τεχνολογικών καταστροφών στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 2 και πιο συγκεκριμένα για την επίτευξη του Ειδικού Στόχου iv, μέσω της οργάνωσης εθνικών συστημάτων πρόληψης και διαχείρισης των φυσικών ή/και τεχνολογικών καταστροφών, η συμπληρωματικότητά του με άλλες δράσεις τοπικού/περιφερειακού χαρακτήρα χρηματοδοτούμενη από το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, θα είναι σημαντικού βαθμού.

5.1.6. Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»

Ο βαθμός συμπληρωματικότητας του συγκεκριμένου Τομεακού Προγράμματος με το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου έγκειται στο γεγονός, ότι και τα δύο Προγράμματα μέσω του Στόχου Πολιτικής 4, που συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ+ θα χρηματοδοτούν στοχευμένες δράσεις προς διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες της Περιφέρειας, καλύπτοντας έτσι το σύνολο του ανθρώπινου δυναμικού. Παράλληλα, οι χρηματοδοτούμενες από το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου υποδομές εκπαίδευσης παρουσιάζουν σημαντικό βαθμό συμπληρωματικότητας με τις δράσεις του Τομεακού στον Τομέα της εκπαίδευσης, οι οποίες αναφέρονται στη βελτίωση των μαθησιακών διαδικασιών.

5.1.7. Πρόγραμμα για τη Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση

Το συγκεκριμένο Τομεακό Πρόγραμμα, θα χρηματοδοτεί δράσεις σε συγκεκριμένες περιοχές της Χώρας (Περιφερειακές Ενότητες Κοζάνης και Φλώρινας της Δυτικής Μακεδονίας, Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας της Πελοποννήσου και άτυπη Χωρική Ενότητα Κρήτης και Νήσοι Αιγαίου), οι οποίες επηρεάζονται από την απολιγνιτοποίηση στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και από την ενεργειακή μετάβαση εν γένει. Ως εκ τούτου, αυτό το Τομεακό Πρόγραμμα παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλό βαθμό συμπληρωματικότητας και συνέργειας με το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 2, αλλά και με τους άλλους Στόχους Πολιτικής του Προγράμματος της Περιφέρειας, λόγω της μεγάλης ευρύτητας ειδών δράσεων που περιλαμβάνει αυτό το Τομεακό Πρόγραμμα.

Με αυτά τα δεδομένα, έχει ιδιαίτερη σημασία ο εξ' αρχής διαχωρισμός των δράσεων του Τομεακού που θα υλοποιηθούν στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου από τις δράσεις του Προγράμματος της Περιφέρειας, προκειμένου να αποφευχθούν επικαλύψεις και «ανταγωνισμός» των δράσεων των δύο Προγραμμάτων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου και να επιτευχθεί ο μέγιστος βαθμός συμπληρωματικότητας και συνέργειας.

5.2. Με λοιπές Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις

Πέραν του ΕΣΠΑ 2021-2027 στο σύνολο της Ελληνικής Επικράτειας κατά την περίοδο 2021-2027 ή/και για μικρότερη χρονική διάρκεια, θα πραγματοποιούνται προγραμματισμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις, τόσο με συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και από αμιγώς εθνικούς πόρους.

5.2.1. Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF)

Η συγκεκριμένη αναπτυξιακή παρέμβαση, συγχρηματοδοτούμενη από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (επιχορηγήσεις και δάνεια), η οποία για την Ελλάδα προβλέπει ένα σημαντικό ύψος κονδυλίων, βρίσκεται στα στάδια του σχεδιασμού και δεν έχουν οριστικοποιηθεί τα είδη των παρεμβάσεων που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο της εφαρμογής της. Σε κάθε περίπτωση, αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό συμπληρωματικό του ΕΣΠΑ «εργαλείο», αναπτυξιακής παρέμβασης για το σύνολο της Χώρας και κατ' ακολουθία για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, το οποίο θα πρέπει να αξιοποιηθεί συμπληρωματικά προς το Πρόγραμμα της Περιφέρειας, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020.

5.2.2. Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ)

Το συγκεκριμένο Πρόγραμμα, με απόλυτη περιφερειακή διάσταση, χρηματοδοτούμενο με αμιγώς εθνικούς δημόσιους πόρους, λειτουργεί ή μάλλον θα πρέπει να λειτουργήσει απολύτως συμπληρωματικά με τα συγχρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτυξιακά Προγράμματα και σε καμμία περίπτωση «ανταγωνιστικά», προκειμένου να καλύψει ενδεχόμενα κενά επιλεξιμότητας των συγχρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Ένωση Προγραμμάτων, για τη συνολική αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας, στη νέα προγραμματική περίοδο.

Με δεδομένο ότι, αυτή τη χρονική περίοδο σχεδιασμού των συγχρηματοδοτούμενων από τους πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης Προγραμμάτων, εξελίσσεται και η διαδικασία προγραμματισμού του ΕΠΑ, είναι αναγκαίο να ληφθεί σοβαρά υπ' όψη η συμπληρωματικότητά του, τουλάχιστον, με το υπό σχεδιασμό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2021-2027.

5.2.3. “Πρόγραμμα” «ΤΡΙΤΗΣΣ» [ΚΥΑ υπ' αριθ. 22766/09-04-2020 (ΦΕΚ 1384/Β/14.4.2020)]

Μια άλλη προγραμματισμένη αναπτυξιακή παρέμβαση, η οποία εφαρμόζεται σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είναι το συγκεκριμένο «Πρόγραμμα» με αμιγώς εθνικούς πόρους, για το οποίο ισχύουν ότι έχουν αναφερθεί, πολύ συνοπτικά, για το ΕΠΑ.

5.2.4. «Πρόγραμμα Εδαφικής Συνεργασίας Interreg VI-A «Ελλάδα – Κύπρος 2021-2027»

Η περιοχή διασυνοριακής συνεργασίας του Προγράμματος Interreg VI-A Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027 περιλαμβάνει τρεις Περιφέρειες για την Ελλάδα (Βόρειο, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη) ενώ για τη Κύπρο επιλέξιμη περιοχή αποτελεί το σύνολο της χώρας πλην των περιοχών που δεν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο η Κυπριακή Δημοκρατία. Στα πλαίσια του Προγράμματος μπορούν να χρηματοδοτηθούν κοινές δράσεις συνεργασίας που αναφέρονται σε όλους τους Στόχους Πολιτικής καθώς και στους δυο Ειδικούς Στόχους του Interreg που αφορούν στη βελτιωμένη διακυβέρνηση της συνεργασίας και στην μεγαλύτερη ασφάλεια στην Ευρώπη

6. ΑΝΑΓΚΑΙΟΙ ΠΡΟΣΦΟΡΟΙ ΟΡΟΙ

Η έννοια των Αναγκαίων Πρόσφορων Όρων στη νέα προγραμματική περίοδο (2021-2027) ταυτίζεται με την έννοια των «Αιρεσιμοτήτων» της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου (2014-2020). Πιο συγκεκριμένα, οι Αναγκαίοι Πρόσφοροι Όροι για τα Προγράμματα της περιόδου 2021-2027, είναι οι προϋποθέσεις που θέτουν οι Κανονισμοί, προκειμένου να υπάρξει η δυνατότητα εισροής ενωσιακών πόρων σε κάθε Χώρα (κράτος-μέλος) της Ένωσης, από την υλοποίηση των αντίστοιχων αναπτυξιακών παρεμβάσεων (έργων). Η εκπλήρωση των Αναγκαίων Πρόσφορων Όρων είναι υποχρέωση, είτε της κάθε Περιφέρειας, είτε του Ελληνικού Κράτους. Σε κάθε περίπτωση, είτε είναι αρμοδιότητα της κάθε Περιφέρειας, είτε του Κράτους-Μέλους, η εκπλήρωση των Αναγκαίων Πρόσφορων Όρων είναι βασική παράμετρος για την ομαλή εφαρμογή/υλοποίηση των Προγραμμάτων.

Είναι δε δεδομένο ότι η εκπλήρωση των Αναγκαίων Πρόσφορων Όρων, ακόμη και εκείνων που αναφέρονται σε εθνικό επίπεδο, επηρεάζει την εφαρμογή του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, εφ' όσον αυτό περιλαμβάνει τομείς παρέμβασης για τους οποίους απαιτείται εκπλήρωση Αναγκαίων Πρόσφορων Όρων, σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Με αυτά τα δεδομένα, αμέσως πιο κάτω παρουσιάζονται πολύ συνοπτικά οι Αναγκαίοι Πρόσφοροι Όροι που συνδέονται με τομείς παρέμβασης του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

A.O. 1.1 Ορθή διακυβέρνηση της εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης

Για την εκπλήρωση/κάλυψη αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, σε εθνικό επίπεδο:

- α) Στρατηγικές για την Έξυπνη Εξειδίκευση
- β) Στρατηγικός Σχεδιασμός της Έρευνας και Καινοτομίας
- γ) Στρατηγική για θέματα Υποδομών Έρευνας και Καινοτομίας
- δ) Οδικός Χάρτης Ερευνητικών Υποδομών

A.O. 2.1 Στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για τη στήριξη της ενεργειακής απόδοσης με ανακαίνιση οικιστικών και μη οικιστικών κτιρίων

Για την κάλυψη/εκπλήρωση αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, σε εθνικό επίπεδο:

- α) Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)
- β) Μακροπρόθεσμη Στρατηγική για την ανακαίνιση του Εθν. Κτιριακού Αποθέματος
- γ) Εθνικό Σχέδιο για την αύξηση του αριθμού των κτιρίων με σχεδόν μηδενική κατανάλωση ενέργειας

A.O. 2.3 Αποτελεσματική προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε όλους τους τομείς και σε ολόκληρη την ΕΕ

Για την κάλυψη/εκπλήρωση αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, σε εθνικό επίπεδο:

- α) Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)
- β) Σχέδιο υποστήριξης των ΑΠΕ για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας

A.O. 2.4 Αποτελεσματικό πλαίσιο διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών

Για την κάλυψη/εκπλήρωση αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε σε περιφερειακό επίπεδο:

- α) Σχέδιο Πολιτικής Προστασίας «Ξενοκράτης» (εθνικό σχέδιο αντιμετώπισης κινδύνων) και πρόβλεψη για τα επιμέρους Ειδικά Σχέδια αντιμετώπισης κάθε κινδύνου
- β) Εθνική στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (ΕΣΠΚΑ)

- γ) Περιφερειακό σχέδιο Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή (έχει ήδη εκπονηθεί για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου)
- δ) Σχέδια Διαχείρισης Λειψυδρίας και Ξηρασίας
- ε) Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκανών
- στ) Σχέδιο Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων
- ζ) Σχέδιο Στρατηγικής Ανάπτυξης της Δασοπονίας 2018-2038 (Εθνική Στρατηγική για τα Δάση)
- η) Δημόσια Πολιτική Πρόληψης Δασικών Πυρκαγιών

Από αυτές τις πέντε (5) Στρατηγικές/Σχέδια, αρμοδιότητα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου είναι η ολοκλήρωση/προσαρμογή του Περιφερειακού Σχεδίου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, η οποία έχει ήδη εκπονηθεί, ενώ όλες οι υπόλοιπες ενέργειες για την εκπόνηση και την έγκριση των παραπάνω Στρατηγικών και Σχεδίων αποτελούν εθνική υποχρέωση.

A.O.2.5 Επικαιροποιημένος σχεδιασμός για τις απαιτούμενες επενδύσεις στους τομείς των υδάτων και των λυμάτων

Για την κάλυψη/εκπλήρωση αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε σε περιφερειακό επίπεδο:

- α) Εθνικό Σχέδιο για τα λύματα και το πόσιμο νερό
- β) Εθνικό Σχέδιο Λυμάτων για οικισμούς Γ' προτεραιότητας και ένα αντίστοιχο Επιχειρησιακό Σχέδιο για κάθε Περιφέρεια (έχει ήδη εκπονηθεί για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου)
- γ) 14 Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής
(Δεν συνδέονται άμεσα με την εκπλήρωση των απαιτήσεων του Αναγκαίου Πρόσφορου Όρου).

A.O.2.6 Επικαιροποιημένος σχεδιασμός για τη διαχείριση των (στερεών) αποβλήτων

Για την κάλυψη/εκπλήρωση αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε σε περιφερειακό επίπεδο:

- α) Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ)
- β) 13 Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) (θα πρέπει να επικαιροποιηθεί άμεσα ο ισχύον ΠΕΣΔΑ Βορείου Αιγαίου)
- γ) Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Επικινδύνων Αποβλήτων (ΕΣΔΕΑ)
- δ) Σχέδιο Πρόληψης

A.O.3.2 Ολοκληρωμένος σχεδιασμός μεταφορών στο κατάλληλο επίπεδο

Για την εκπλήρωση/κάλυψη αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, είτε σε εθνικό, είτε σε περιφερειακό επίπεδο:

- α) Στρατηγικό Πλαίσιο Επενδύσεων Μεταφορών 2014 – 2025 (ΣΠΕΜ)
- β) Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Μεταφορών για την Ελλάδα (ΕΣΣΜ), με ορίζοντα το 2037 και ενδιάμεσο σταθμό το 2027
- γ) Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Logistics
- δ) Στρατηγικό Σχέδιο για τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας στην Ελλάδα

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου έχει προτείνει στο Υπουργείο Μεταφορών να συμπεριλάβει στα παραπάνω εθνικά Σχέδια τα αντίστοιχα αναγκαία έργα, με δεδομένο ότι αυτά τα σχέδια εκπονούνται από το Υπουργείο Μεταφορών με περιφερειακή διάσταση.

A.O. 4.1 Στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για τις ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας

Για την κάλυψη/εκπλήρωση αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, σε εθνικό επίπεδο:

- α) Στρατηγικό Πλαίσιο για τον Ανασχεδιασμό των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης.
- β) Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας.
- γ) Εκσυγχρονισμός του ΟΑΕΔ -Επανασχεδιασμός Επιχειρησιακού Μοντέλου.
- δ) Εθνική Στρατηγική για την ΕΕΚ/Μαθητεία.
- ε) Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Αναβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και της Μαθητείας.
- στ) Γενικές Κατευθυντήριες Γραμμές για το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ) ανέργων στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων από το ΕΚΤ δράσεων/Σχέδιο Δράσης αναφορικά με την υλοποίηση Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων Κατάρτισης.
- ζ) Σχέδιο Δράσης της Εγγύησης για τη Νεολαία (Αναθεώρηση του Σχεδίου Δράσης για τα έτη 2018-2020).

A.O. 4.2 Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο για την ισότητα των φύλων

Για την κάλυψη αυτού του πρόσφορου όρου απαιτείται η επικαιροποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα των Φύλων, από τα αρμόδια Υπουργεία (σε εθνικό επίπεδο).

A.O. 4.3 Στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για το σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα

Για την εκπλήρωση/κάλυψη αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, σε εθνικό επίπεδο:

- α) Στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για την μείωση της Πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου
- β) Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης & κατάρτισης και της μαθητείας
- γ) Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας
- δ) Στρατηγική της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα
- ε) Εθνικό Πλαίσιο για τη Διασφάλιση Ποιότητας στη Δια Βίου Μάθηση
- στ) Γενικές Κατευθυντήριες Γραμμές για το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ) ανέργων στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων από το ΕΚΤ δράσεων/Σχέδιο Δράσης αναφορικά με την υλοποίηση Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων Κατάρτισης
- ζ) Εθνικό Σύστημα Διαρκούς Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (Ε.Σ.Δ.Ε.Ε.)
- η) Εθνικό Πλαίσιο (αντιστοίχησης) Προσόντων

A.O. 4.4 Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας

Για την εκπλήρωση/κάλυψη αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε/και σε περιφερειακό επίπεδο:

- α) Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης (ΕΣΚΕ) & 13 περιφερειακές (ΠΕΣΚΕ)
- β) Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Ένταξης (Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής)

- γ) Εθνική Στρατηγική για την αποϊδρυματοποίηση ατόμων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Υπ. Εργασίας και Κοιν. Υποθέσεων (ΑμεΑ, ηλικιωμένοι, παιδιά τυπικής ανάπτυξης ή με αναπηρία, χρονίως πάσχοντες)

Σημείωση Για το (α) δεν απαιτείται περιφερειακή ΕΣΚΕ, αλλά είναι προαιρετικό για κάθε Περιφέρεια να εκπονήσει τη δική της ΠΕΣΚΕ.

A.O. 4.5.Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των Ρομά

Για την κάλυψη/εκπλήρωση αυτού του πρόσφορου όρου απαιτούνται, σε εθνικό επίπεδο:

- α) Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2011-2020
- β) Επιχειρησιακό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά για την περίοδο 2017-2021
(Σημείωση: Απαιτείται διευκρίνιση αν το Περιφερειακό Σχέδιο θα είναι μέρος του Εθνικού Σχεδίου ή αυτοτελές και ποίου αρμοδιότητα είναι η εκπόνησή του).

A.O. 4.6 Στρατηγικό πλαίσιο για την Υγεία και την μακροχρόνια περίθαλψη

Για την κάλυψη/εκπλήρωση αυτού του πρόσφορου όρου απαιτείται, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε σε περιφερειακό επίπεδο, η εκπόνηση Στρατηγικού πλαισίου πολιτικής για την Υγεία. Αυτό θα καλυφθεί σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τη 2η Εγκύκλιο της ΕΥΣΣΑ για τον σχεδιασμό των Προγραμμάτων 2021-2027.

Πέραν των παραπάνω Αναγκαίων Πρόσφορων Όρων, θα πρέπει να εκπληρώνονται και οι προϋποθέσεις των παρακάτω **Οριζόντιων Αναγκαίων Όρων**:

- α) Αποτελεσματικοί μηχανισμοί παρακολούθησης της αγοράς δημοσίων συμβάσεων (Effective monitoring mechanisms of the public procurement market)
- β) Εργαλεία και ικανότητα αποτελεσματικής εφαρμογής των κανόνων για τις κρατικές Ενισχύσεις (Tools and capacity for effective application of State aid rules)
- γ) Αποτελεσματική εφαρμογή και υλοποίηση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (Effective application and implementation of the EU Charter of Fundamental Rights)
- δ) Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (UNCRPD) σύμφωνα με την απόφαση 2010/48/EK του Συμβουλίου (Implementation and application of the United Nations Convention on the rights of persons with disabilities (UNCRPD) in accordance with Council Decision 2010/48/EC).

7. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ - ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ

Η ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης, τόσο κατά τον σχεδιασμό, όσο και κατά την εφαρμογή των Προγραμμάτων, υφίστατο ως φιλοσοφία και ως απαίτηση στους Κανονισμούς της Πολιτικής Συνοχής σε όλες τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, διαφοροποιούμενη εκάστοτε, ιδίως από την έναρξη ισχύος της επιμερισμένης διαχείρισης.

Η έννοια της εταιρικής σχέσης είναι πολυμερής και πολυεπίπεδη και αναφέρεται στη στενή συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των Αρχών των Κρατών Μελών, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, μεταξύ των Αρχών των Κρατών Μελών και των εκπροσώπων παραγωγικών τάξεων, λοιπών τοπικών και περιφερειακών φορέων, καθώς και της κοινωνίας των πολιτών.

Σύμφωνα με τα σχέδια των νέων Κανονισμών της Περιόδου 2021 – 2027 και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 6 του γενικού Κανονισμού Κοινών Διατάξεων (ΚΚΔ), το οποίο αναφέρεται στην εταιρική σχέση και στην πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, είναι υποχρέωση κάθε Κράτους Μέλους της Ένωσης να οργανώσει εταιρική σχέση με τις αρμόδιες περιφερειακές και τοπικές αρχές προωθώντας τη συμμετοχή κάθε αρμόδιας αρχής για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή του αντίστοιχου Προγράμματος, πέραν της συμμετοχής τους στις αντίστοιχες Επιτροπές Παρακολούθησης των Προγραμμάτων.

Η Περιφερειακή Αρχή Βορείου Αιγαίου και η ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου από την δημοσίευση των πρώτων σχεδίων των νέων Κανονισμών για την περίοδο 2021 – 2027 και με την έκδοση της 1ης Εγκυκλίου της ΕΥΣΣΑ για την προετοιμασία του στρατηγικού σχεδιασμού της Περιφέρειας, οργάνωσαν μία ευρεία και σταδιακά εξελισσόμενη (από το καλοκαίρι του έτους 2019) διαδικασία διαβουλεύσεων με τους τοπικούς και περιφερειακούς φορείς, αλλά και με αρμόδιους κεντρικούς φορείς που έχουν διοικητική παρουσία στην Περιφέρεια, με κατ' αρχάς αποστολή σ' αυτούς εξειδικευμένα ερωτηματολόγια.

Στη συνέχεια και με βάση τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια, η ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, με την υποστήριξη εξωτερικού συνεργάτη συνέθεσε οργανωμένα τις απαντήσεις των φορέων και με όλο το πληροφοριακό υλικό επί της νέας περιόδου, το οποίο εξελισσόταν και εμπλουτίζονταν σταδιακά, δημιούργησε και ενημέρωνε συνεχώς διαδικτυακή πλατφόρμα διαλόγου, για χρήση από όλους τους φορείς της Περιφέρειας και τους πολίτες της.

Η μεθοδολογία διαβούλευσης και η προσπάθεια για ανάπτυξη μιας λειτουργικής εταιρικής σχέσης με βάθος, που θα στηρίζεται τόσο στον σχεδιασμό, όσο και στην εφαρμογή στην συνέχεια του προγράμματος έχει μια ραχοκοκαλιά και δομή σε κύκλους, με την χρήση σύγχρονων εργαλείων δημοκρατικού σχεδιασμού και ευρείας συμμετοχικότητας. Συγκεκριμένα η ΕΥΔ:

- δημιούργησε δύο πλατφόρμες διαλόγου με τους πολίτες και τους θεσμικούς φορείς. Όσον αφορά τους πολίτες δημιουργήθηκε η πλατφόρμα www.postare.gr στην οποία οι πολίτες καταθέτουν απόψεις για τα έργα και τις αναπτυξιακές στοχεύσεις της περιόδου 2021-27. Για τους θεσμικούς φορείς φτιάχτηκε επίσης η πλατφόρμα www.e-pepba.gr στην οποία αναρτώνται τα προϊόντα των θεματικών διαβουλεύσεων αλλά και οι στρατηγικές κατευθύνσεις και τομεακές μελέτες. Και οι δύο πλατφόρμες εξάγουν συμπεράσματα που η ΕΥΔ με συστηματικό τρόπο χρησιμοποιεί ως ένα επιπλέον εισερχόμενο στα τελικά κείμενα σχεδιασμού.
- διοργανώνει θεματικές συναντήσεις που επεξεργάζεται τομεακού χαρακτήρα ζητήματα στην κατεύθυνση και δομή των Στόχων Πολιτικής.
- έχει συντάξει με την υποστήριξη εξωτερικών ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, μελέτες προσανατολισμού που μαζί με τις εθνικές κατευθύνσεις όπως αποτυπώνονται στις μελέτες των αναγκαίων όρων ή και σε άλλες εθνικές κατευθύνσεις αποτελούν επίσης ένα βασικό

όχημα σχεδιασμού, παράλληλα με την μελέτη ΟΟΣΑ και την περιφερειακή της διάσταση για το Βόρειο Αιγαίο.

Όλα τα θεματικά work shops πραγματοποιήθηκαν με τηλεδιασκέψεις λόγω της πανδημίας COVID – 19 και ήταν ιδιαίτερα πολυσυμμετοχικά.

Τον Φεβρουάριο 2021 ολοκληρώθηκε αυτός ο πρώτος μακροχρόνιος κύκλος διαβουλεύσεων δημιουργώντας πλούσια εισροή απόψεων και προτάσεων από τους Τοπικούς / Περιφερειακούς Φορείς, αλλά και από τους πολίτες της Περιφέρειας. Με τη σύνθεση αυτών των απόψεων και προτάσεων, καθώς και με δευτερογενείς πηγές (εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές για την περίοδο 2021 – 2027), κείμενα και κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και μελέτες αναπτυξιακού προσανατολισμού που εκπονούνται για λογαριασμό της ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, η Ομάδα Σχεδιασμού του Προγράμματος (ΟΣΠ), με τον συντονισμό και την υποστήριξη του έργου της από την ΕΥΔ, δημιουργεί τα πρώτα κείμενα σύνταξης του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

Η Ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου διαβούλευσης κλείνει με την ευρεία συζήτηση του παρόντος Κειμένου (concept paper) σε ημερίδα προσυνεδριακού χαρακτήρα στο τέλος Μάρτιου.

Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι το παρόν **concept paper**, το οποίο αποτελεί το εναρκτήριο κείμενο νέου κύκλου ευρείας διαβούλευσης, περί της στρατηγικής και των λοιπών περιεχομένων του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Αυτός ο κύκλος διαβούλευσης θα εξελίσσεται καθ' όλη τη διάρκεια σύνταξης του Προγράμματος και θα ολοκληρωθεί με το αναπτυξιακό συνέδριο της Περιφέρειας πριν την αποστολή στις Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του πρώτου Προγράμματος, αφού εν τω μεταξύ έχουν διενεργηθεί οι σχετικές διαβουλεύσεις της ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας και της Περιφερειακής Αρχής Βορείου Αιγαίου με την Εθνική Αρχή Συντονισμού (ΕΑΣ) και τα εμπλεκόμενα Υπουργεία.